

**LATVIJAS UNIVERSITĀTE  
JURIDISKĀ FAKULTĀTE**

**UNIVERSITY OF LATVIA  
FACULTY OF LAW**



**INESE LĪBIŅA**

**PERSONĪBAS TIESĪBU AIZSARDZĪBA UN CIVILTIESISKĀ ATBILDĪBA  
TO AIZSKĀRUMA GADĪJUMĀ**

**PROTECTION OF PERSONALITY RIGHTS AND CIVIL LIABILITY  
IN CASE OF TORT**

**Promocijas darba kopsavilkums  
Summary of the Doctoral Thesis**

**Rīga  
2006**

**Promocijas darbs izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē  
no 2003. līdz 2006. gadam**

The doctoral thesis has been elaborated in the University of Latvia,  
Faculty of Law from 2003 - 2006

**Darba raksturs:**

Field of the thesis:

**tiesību zinātnes nozare – Civiltiesības**  
Legal Science – Civil Law

**Darba vadītājs:**

Scientific supervisor:

**Dr.iur., prof. Ilma Čepāne**  
**Dr.iur., prof. Jens Fejø**

**Darba recenzenti:**

Experts on review:

- 1) **Dr.iur., prof. Ineta Ziemele**
- 2) **Prof. Dr. Dr. h.c. Norbert Reich**

**Darba aizstāvēšana notiks:**

The defense of the theses will take place:

**Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē 2007.gada 22.martā**  
**(..... telpa, Raiņa bulvāris 19, Rīga) plkst. 16.30.**  
University of Latvia, Faculty of Law on March 22, 2007  
(Room No....., Raiņa bulvāris 19, Riga)

**Ar promocijas darbu un tā kopsavilkumu var iepazīties Latvijas Universitātes  
bibliotēkā, Kalpaka bulvārī 4, Rīgā.**

The thesis and its summary are available at the Library of the University of Latvia  
(Kalpaka bulv.4, Riga)

**Promocijas padomes priekšsēdētājs:**

The Chairman of the Promotion Council:

**Dr.iur., prof. Jānis Rozenfelds**

**Promocijas padomes sekretārs:**

The Secretary of the Promotion Council:

.....

## Tēmas aktualitāte

Darba tēmas izvēlei par iemeslu kalpo novērojumi, ka privātuma un personības tiesību jautājumi mūsdienās kļūs arvien aktuālāki un to nepienācīga novērtēšana noved pie demokrātiskai sabiedrībai vairāk vai mazāk bīstamām sekām, tajā skaitā netiek nodrošinātas personas tiesības netraucēti un brīvi baudīt savu ikdienu bez nepamatotas publiskošanas vienīgi sabiedrības ziņkārības remdēšanas interesēs. Modernā sabiedrība un jo īpaši dzīve straujajā plašsaziņas līdzekļu attīstības laikmetā diemžēl nes sev līdzī arī personības un privātuma apdraudējumu. Katra cilvēka intīmā un privātā sfēra ir līdz dziļumiem individuāla savā patstāvīgumā un pašvērtībā. Tomēr plašsaziņas līdzekļi aizvien vairāk un vairāk pārņem savā varā atsevišķu personu dzīves stāstus un, nesatraucoties par viņu personiskajām jūtām, izplata tos ziņkārīgai un sensāciju alkstošajai publikai. Blakus preses sākotnējai funkcijai – informēt sabiedrību par aktuāliem jautājumiem ar ziņu raksturu, daudz straujāk attīstās tā dēvētā „dzeltenā jeb bulvāra prese”, kuras mērķi un uzdevumi krasī atšķiras. Tehniskie atklājumi – augstas izšķirtspējas foto un novērošanas kameras un citi tehniskie palīgīdzekļi – ļauj publiskot citu cilvēku privātās un intīmās dzīves slēptākās detaļas. Neapšaubāmi viena no šīs jomas panākuma atslēgām ir apstākļi, ka šādas publikācijas arī vidusmēra lasītājam vai skatītājam piešķir šķietamu varu lemt par populārāko personu privātumu un ietekmēt to.

Latvijā, ņemot vērā Padomju Savienības laikā pieredzēto totalitāro sistēmu un cilvēktiesību formālismu, likumdevējs, papildinot Latvijas Republikas Satversmi (turpmāk – Satversme) ar cilvēka pamattiesību nodaļu, 95. pantā un 96. pantā īpaši ir uzsvēris cilvēka goda un cieņas aizsardzību un privātās dzīves neaizskaramību. Lai arī Latvijas pozitīvo civiltiesību kodifikācijā – Civillikumā – šobrīd vēl neatspoguļojas šī, no vienas puses, dziļā personības izpratne, un, no otras puses, aptveroša iespēja efektīvi vērsties pret aizskārumu, Civillikums satur tiešu normatīvu regulējumu par atsevišķas personības tiesību šķautnes aizsardzību, proti, aizsardzību pret personas godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu, kas nostiprināta Civillikuma 2352.<sup>1</sup>pantā. Taču Latvija kā Eiropas Padomes dalībvalsts ir uzņēmusies zināmas starptautiskas saistības personības tiesību jomā Latvijas tiesību sistēmas attīstībai atbilstoši Eiropas Padomes vadlīnijām.

2005. gada 17. decembrī vairāk nekā 20 Latvijas sabiedrībā pazīstami cilvēki laikraksta *Diena* pielikumā *Sestdiena* ievietoja paziņojumu, kurā protestēja pret “dzeltenās preses” un “fotomednieku” aktivitātēm, aicinot viņus ievērot cilvēku tiesības uz privāto dzīvi. Kā norāda viens no paziņojuma autoriem: “Vienā rītā uzšķiru žurnālu un atklāju – pēdējos mēnešos esmu izsekots! Un daļa privātās dzīves – kā uz delnas dzeltenajā presē. Slepni bildētas fotogrāfijas no kādas slavenības kāzām, kāds notverts pie dzemdību nama ar pirmdzimto rokās, bet vēl kāds cits – šņukstot tuvinieka bērēs.” Plašsaziņas līdzekļi attaisnojas ar preses un vārda brīvību, kā arī sabiedrības tiesībām zināt, taču “kur ir tā robeža, un vai tāda vispār ir” – retoriski jautā vēstījuma autori.

Protams, nevar nenovērtēt preses brīvības nozīmi reprezentatīvā demokrātijā, kur tā ir brīvas un demokrātiskas pamatiekārtas konstituējoša sastāvdaļa. Taču šī pozīcija sniedz arī lielu sabiedriskās domas ietekmēšanas iespēju. Attiecības starp valsti, plašsaziņas līdzekļiem un indivīdu ir pakļautas izmaiņām, ņemot vērā personas privātuma un personības tiesību aizskāruma draudu problēmu un civiltiesiskās aizsardzības ceļus. Preses brīvība kā pamattiesības izpaužas kā subjektīvi publiska aizsardzība pret valsts iejaukšanos preses darbībā, jo īpaši nepieļaujot jebkādu politisko cenzūru. Tomēr aizvien vairāk ir nepieciešama

valsts pretdarbība un cilvēktiesību aizsardzības nodrošināšana pret pārāk spēcīgu sabiedriskās domas vadīšanu ar tendenciozām publikācijām un tā dēvētās dzeltenās jeb sensāciju preses pieaugošu koncentrāciju. Lielais žurnālu, avīžu, radio un televīzijas pārraižu skaits palielina konkurences spiedienu un pieprasa informācijas aktualitāti un ekskluzivitāti. Bez tam valsts uzdevums ir pasargāt atsevišķas personas no tādas publicitātes, kas varētu aizskart šo personu pamattiesības. Īpaši liela ir plašsaziņas līdzekļu interese par sabiedrībā pazīstamām personām.

Neskatoties uz to, ka Latvijas tiesu praksē šī darba tēma atspoguļota vēl samērā reti un tiesu prakses saistībā ar civiltiesisko atbildību par privātuma tiesību aizskārumu šobrīd vēl nav, darbā apskatāmie jautājumi uzskatāmi par nozīmīgu tiesību un sabiedriski politisku problēmu. Personas privātuma civiltiesiskās aizsardzības jautājums kā aktualitāte sastopams gan plašākās, gan mazāk plašās sabiedriskās diskusijās.

### **Darbā izmantotā terminoloģija**

Lai izvēlētos pēc iespējas precīzāku šā darba juridisko terminoloģiju un nošķirtu to no citiem tiesību institūtiem Latvijas tiesībās, kā arī izvairītos no vairākiem līdzīgiem savstarpēji maldinošiem terminu formulējumiem, autoresprāt, nepieciešams norobežoties no citās tiesību nozarēs jau izmantotās terminoloģijas. Ar personības tiesībām tiek saprastas tās aizsargātās tiesības un tiesiskie labumi, ar kuriem persona apveltīta pamatojoties uz savu iekšēji un vizuāli raksturojošo īpašību kopumu un vienreizīgumu. Latvijā ar personības tiesībām jāsaprot no Satversmes 95. un 96.pantā nostiprinātajām personas pamattiesībām atvasinātās izpaušmes brīvi baudīt savas privātās dzīves neaizskaramību un pamatojoties uz savas rīcības sekām baudīt sevis kā personības godu un cieņu sabiedrības acīs. Salīdzinot ar juridisko terminoloģiju citās valodās: vācu valodā – *Allgemeines Persönlichkeitsrecht*, franču valodā – *droits de la personnalité*, personības tiesības ir tuvākais termins latviešu valodā, tomēr angļu valodā tiek lietots vienīgi privātuma tiesību apzīmējums plašākā nozīmē – *right to privacy*.

Tādējādi ar personības tiesībām tiek saprastas katrai personai piemītošas tiesības uz savas personības attīstību, tai skaitā noteikt sava privātuma jomas un sava attēla izmantošanas ierobežojumus, un nepieļaut aizskarošu nepatiesību izplatīšanu par savu personību. Personības tiesības katrai personai izpaužas kā tiesības brīvi lemt un noteikt to izmantošanas iespējas trešajām personām, atļaujot vai liedzot plašākai sabiedrībai ielūkoties noteiktās personības tiesības izpaušmēs. Personības tiesības jānošķir no valodnieciski līdzīgā termina – personiskās tiesības, kas ir personai piemītošu neatsavināmu tiesību kopums. Personības tiesības jānošķir arī no Civillikuma formulējuma – personisks aizskārumus, kas aptver plašu nemantisko aizskārumu grupu, tai skaitā miesas bojājumus, aizskārumus pret personisko brīvību, dzimumneaizskaramību un personas godu un cieņu. Šāds nodalījums personisks un mantisks izriet no Civillikuma terminoloģijas saistībā ar tiesību aizskārumsu seku diferencēšanas – materiālo zaudējumu atlīdzība un nemantiskais kaitējums. Līdz ar to personības tiesības kā ar likumu aizsargāta personas tiesību joma ir daudz plašāka par Civillikuma 19.nodaļā doto izsmēlojošo personisko aizskārumu uzskaitījumu.

### **Darba mērķis, uzdevumi, struktūra un metodes**

**Darba mērķis.** Šā darba mērķis ir izpētīt personības tiesību, jo īpaši privātuma tiesību, civiltiesiskās aizsardzības un nemantiskā kaitējuma civiltiesiskos pamatus Latvijas tiesību sistēmā, kā arī piedāvāt salīdzinošo tiesību apskatu ar romāņu – ģermāņu tiesību loka lielāko

jurisdikciju pieredzi personības tiesību attīstībā un civiltiesiskās aizsardzības regulējumā. Turklāt ir jānoskaidro, vai Civillikuma 1635.pantā nostiprinātās tiesības saņemt kompensāciju par morālo kaitējumu ir pietiekošs regulējums arī personības tiesību aizskāruma gadījumā.

**Darba uzdevumi.** Darba galvenais uzdevums ir izpētīt personības tiesības kā atsevišķu tiesību institūtu un jo īpaši personības tiesību izpausmes formas - tiesības uz privātumu un personas tiesības uz savu attēlu, skatot tās saistībā arī ar Latvijas civiltiesībās normatīvi noregulētajām personas tiesībām uz goda un cieņas aizsardzību. Darba uzdevums, cita starpā, ir arī izvērtēt, vai Latvija ir pienācīgi izpildījusi Eiropas Padomes uzliktos pienākumus privātuma nodrošināšanā. Darbā apskatīti tiesiskās aizsardzības līdzekļi personības tiesību aizskāruma gadījumā un šo tiesību aizskāruma rezultātā radītā kaitējuma, jo īpaši nemantiskā kaitējuma, atlīdzināšanas un kompensēšanas iespējas Latvijas civiltiesībās, sasaistot to ar romāņu - ģermāņu tiesību loka valstīs pastāvošo personības tiesību doktrināro izpratni, judikatūru un problemātiku.

Paplašināti interpretējot un sistēmiski iztulkojot Latvijas tiesību sistēmu, sasaistot Satversmes un Civillikuma regulējumu ar mērķi sasniegt efektīvas tiesiski aizsargāto tiesību un labumu aizsardzības iespējas, šis darbs piedāvā fundamentālu koncepta problēmas iztirzājumu un seko trīs izvirzītajiem uzdevumiem:

- pirmkārt, ņemot vērā iespējamo rakstīto normu trūkumu Civillikumā, tiesības uz privātumu apskatītas visā Latvijas tiesību sistēmā kopumā, vienlaicīgi identificējot to pārkāpšanas rezultātā nodarītā nemantiskā kaitējuma specifiskās iezīmes;
- otrkārt, sasaistītas un iestrādātas citu romāņu - ģermāņu tiesību lokam piederīgo valstu tiesību zinātnes atziņas, pieredze, doktrinārie tiesību avoti un judikatūra, lai ar to palīdzību definētu un sistematizētu personības tiesību specifisko problēmas uzstādījumu;
- treškārt, izvērtēti personības tiesību aspekti kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām cilvēktiesību jomā un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras vadlīnijas.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, uzdevumi iztirzāti pa daļām un soli pa solim. Pētījuma gaita izvēlēta apgrieztā secībā – no vēsturiskās atkāpes sākot ar aktuālo personības tiesību izpēti cilvēktiesību jautājumu gaismā, turpinot ar ārvalstu doktrīnas un judikatūras piemēru apskati un visbeidzot nonākot līdz iespējamajiem problēmjautājumu risinājumiem Latvijas situācijā.

### **Darba struktūra.**

Darbs strukturāli sastāv no ievada un trīs paplašināta pētījuma daļām, un kopsavilkuma daļas, kurā ietverti arī darba autores izvirzītie priekšlikumi un secinājumu. Darbu noslēdz izmantotās literatūras un tiesību avotu saraksts. Galvenās daļas sastāv no nodaļām, tām, savukārt pakārtotas atsevišķas apakšnodaļas. Atsevišķās apakšnodaļās apskatītie jautājumi izdalīti arī apakšpunktos.

Darba kopējais apjoms ir 219 lappuses.

**Darbā izmantotās metodes.** Darbā pamatā pielietotas sekojošas zinātniskās pētniecības metodes: salīdzinošā metode, analītiskā metode un vēsturiskā metode.

Ņemot vērā darba saturu un izvirzīto mērķi un uzdevumus, viena no galvenajām šī darba pētniecības metodēm ir arī analītiskā metode. Tā tiek izmantota gan pētot tiesu praksi, gan pozitīvās tiesības, kā arī tiesību doktrīnu Latvijā un citu valstu pieredzē. Tādējādi rastā analīze ir šā darba secinājumu pamatā. Darba attīstības gaitā atspoguļotas arī analītiskas un kritiskas pārdomas. Pamatojoties uz šīm pārdomām, izstrādāts aptveroša personības tiesību aizskāruma jēdziena un normatīvā regulējuma priekšlikums Latvijas tiesībās. Lai to īstenotu, darbā izvērtēta privātuma civiltiesiskās aizsardzības nepieciešamība gan no praktiskā, gan no teorētiskā viedokļa.

Arī vēsturiskajai pētniecības metodei ir liela nozīme šī darba tapšanā. Lai saprastu personības tiesību – jo īpaši privātuma, nozīmi un vietu mūsdienīgā civiltiesību sistēmā, nepieciešams pārzināt un izprast tos vēsturiskos apstākļus un tiesību attīstības un filozofijas tendences, kas pastāvējušas personības tiesību nostiprināšanās laikā citu valstu jurisdikcijās. Bez tam vēsturiskās metodes pienesums ir arī katra likumdevēja *ratio iuris* atklāšanas pamats.

Darba koncepts balstās, galvenokārt, uz salīdzinošo tiesību izpēti lielākajās romāņu – ģermāņu tiesību loka jurisdikcijās – Vācijā un Francijā, atsevišķos jautājumos apskatot arī Austrijas un Šveices tiesisko regulējumu un personības tiesību piemērošana praksi. Tādējādi salīdzinošās metodes pielietojums darbā izmantots gan citu jurisdikciju normatīvā regulējuma, gan tiesu prakses analīzē. No salīdzinošās metodes viedokļa aplūkota arī tiesību doktrīna.

### **Darba teorētiskā nozīme un praktiskā pielietojamība**

Darba tēmas teorētisko nozīmi pamato tas, ka personības tiesību jomā Latvijā līdz šim nav aptverošu zinātnisku pētījumu. Līdzās vispārējam personības tiesību aizsardzības regulējuma trūkim Latvijā tiesību sistēmā arī līdzšinējā tiesu prakse nav pietiekami ņēmusi vērā laika radītās izmaiņas. Valsts Cilvēktiesību birojs savā pētījumā par personas tiesībām uz attēlu, kas ir viena no personas privātās dzīves neaizskaramības sfērām, ir secinājis, ka Latvijas tiesās ir izskatītas tikai dažas lietas, kas saistītas ar personas attēla izmantošanu masu informācijas līdzekļos. Situācija joprojām nav mainījusies, un nav tiesu prakses lietās, kur prasība būtu pamatota ar personas tiesībām uz privāto dzīvi un privātās dzīves neaizskaramību masu informācijas līdzekļos, kā arī uz šāda pamata tiesa nav atzinusi nevienu prasību. Ņemot vērā šo likuma robu un balstoties uz Satversmi, darbā apskatīti iespējamie personības tiesību civiltiesiskie aizsardzības līdzekļi un to efektivitāte. Personības tiesību aizskāruma tiesiskās aizsardzības iespējas izvērtētas arī saistībā ar kompensāciju par morālo kaitējumu saskaņā ar Civillikuma 1635.pantu, kā arī izsvērts civiltiesiskās aizsardzības saturs un robežas attiecībā pret citu iesaistīto personu aizsargātām interesēm. Jo īpaši apskatītas pretnostatītās pamattiesības uz izteiksmes brīvību, preses brīvība un sabiedrības tiesības uz informāciju.

Raksturojot veiktā pētījuma nozīmīgumu un pienesumu uzsverams, ka izvērtējot citu romāņu - ģermāņu valstu plašo pieredzi, šajā disertācijā iezīmēta nemantiskā kaitējuma iespējamā Latvijas perspektīva personības tiesību aizskāruma gadījumā kā pamats tiesību piemērošanas tālākai attīstīšanai Latvijas civiltiesībās. Šis koncepts balstās uz salīdzinošo tiesību izpēti lielākajās romāņu – ģermāņu tiesību loka jurisdikcijās – Vācijā un Francijā, atsevišķos jautājumos apskatot arī Austrijas un Šveices tiesisko regulējumu un personības tiesību piemērošana praksi. Tomēr jāatzīst, ka neraugoties uz pieaugošo interesi par disertācijas tēmu, līdz šā darba rašanās brīdim Latvijā par to ir publiskoti tikai daži zinātniski

pētījumi, tādējādi darbā izmantoti galvenokārt ārvalstu doktrinārie darbi un judikatūra, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas iedibinātie pamatprincipi personības tiesību aizskāruma lietās.

**Darba praktiskā nozīme.** Neskatoties uz to, ka darbs ir teorētiski orientēts, tā praktiskā nozīme saistīta ar iespējamajām problēmjautājumu tiesiskās sakārtošanas iespējām. Darbā norādīti konkrēti risinājumi un iespējamie jauninājumi gan saistībā ar personības tiesību piemērošanu tiesību tālākveidošanas ceļā, gan doti konkrēti priekšlikumi atsevišķu likumu redakcionālām izmaiņām. Darbs var tikt izmantots, pirmkārt, attīstot izpratni par civiltiesiskās aizsardzības iespējām personības tiesību aizskāruma gadījumā tiesas ceļā, otrkārt, padziļinātā personības tiesību teorijas apguvē tiesību studiju procesā.

### **Darba rezultātu aprobācija**

Darbā veiktā pētījuma rezultāti ietverti gan zinātniskajās publikācijās, gan izvirzīti apspiešanai starptautiskai zinātniskajai konferencei. Publikāciju saraksts un ziņas par minēto konferenci ietvertas šī kopsavilkuma noslēgumā.

Darbs ir apspriests Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Civiltiesisko zinātņu katedras sēdē, kā arī vairākos semināros Kopenhāgenas biznesa skolā (Dānijā) Orhūsas Universitātē (Dānijā), Orhūsas biznesa skolā (Dānijā) un Odenses Universitātē (Dānijā), un Latvijas Universitātē.

### **Izmantoto avotu, literatūras un tiesību avotu raksturojums**

Šā darba tapšanā ir izmantots gan plašs ārvalstu autoru literatūras klāsts, gan Latvijas tiesībzinātnieku publikācijas un komentāri par šā darba tēmu.

Ņemot vērā to, ka tieši saistībā ar šā darba aktuālo tematiku monogrāfiski darbi Latvijā vēl nav publiskoti, darbā izmantoti augsti kvalificētu civiltiesību speciālistu – profesora *Kalvja Torgāna*, profesora *Kaspars Baloža*, *Agra Bitāna* u.c. autoru raksti un komentāri par delikta tiesībām un morālā kaitējuma institūta īpatnībām. Darbā izmantoti arī speciālistu pētījumi un raksti par personas privātuma tiesību situāciju Latvijā cilvēktiesību aspektā. Ņemot vērā ierobežoto Latvijas literatūras pieejamību, darbā plaši izmantota ārvalstu - Vācijas, Šveices, Francijas u.c. valstu tiesībzinātnieku monogrāfijas, raksti un civiltiesību kodifikāciju komentāri.

Personības tiesību un ar to aizskārumu saistīto teorētisko jautājumu atklāšanai un definēšanai darbā ir izmantoti literatūras avoti jau no 20.gadsimta sākumposma, atsevišķi raksti datējami pat ar 19.gadsimta beigu posmu.

Īpaši darbā izmantota romāņu - ģermāņu tiesību loka jurisdikcijās atzītu doktrinālo darbu autoru, piemēram, *Heinriha Hubmana* (*Heinrich Hubmann*), *Pētera Šlehtriema* (*Peter Schlechtriem*), *Kristiana fon Bāra* (*Christian von Bar*), *Jirgena Helles* (*Jürgen Helle*), *Ernsta fon Kēmerera* (*Ernst von Caemmerer*), *Matiasa Princa* (*Matthias Prinz*), *Karla Vencela* (*Karl Wenzel*), *Tomasa Ležlē* (*Thomas Legler*), *Rodžera Nersona* (*Roger Nerson*), *Pjēra Kaizera* (*Pierre Kayser*), *Fransuā Rigo* (*François Rigaux*), *Žaka Ravanasa* (*Jacques Ravanas*) un citu tiesībzinātnieku monogrāfijas un raksti.

Papildus Latvijas pozitīvajām tiesībām darbā izmantots arī ievērojams ārvalstu – Vācijas, Šveices, Austrijas un Francijas normatīvo tiesību aktu regulējums, galvenokārt, bet ne tikai, civiltiesību kodifikācijas un personas tiesības uz savu attēlu reglamentējošie tiesību akti.

Liela uzmanība darbā pievērsta Eiropas Cilvēktiesību tiesu spriedumiem saistībā ar privātuma tiesību cilvēktiesību aspektiem, izmantots plaša citu valstu vispārējo jurisdikciju tiesu judikatūra un atsevišķi Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas spriedumi. Darbā izvērtēti ar Latvijas tiesu instanču spriedumi par apskatāmo tematiku. Tāpat atsevišķu jautājumu attīstīšanai teorētiskā plāksnē izmantoti Latvijas Republikas Satversmes tiesas prakses materiāli.

## **Īss pētījuma apraksts**

### **Pirmā daļa**

#### **Ievads tēmā un starptautiskās prasības personības tiesību aizsardzībā**

##### **A Ievads**

Darba ievada daļā tiek norādīts uz temata aktualitāti, izvirzītajiem pētījuma mērķiem un uzdevumiem, izpētes metodēm. Šajā daļā ir atzīmētas arī pētījuma novitātes teorētiskā un praktiskā aspektā. Lai sniegtu pārskatu par izmantotās literatūras un tiesību avotu klāstu, ir dots to vispārējs raksturojums. Pirmo daļu noslēdz terminoloģijas skaidrojumi.

##### **B Personas jēdziens vispārīgajā valodas pielietojumā un personības tiesību vēsturiskā attīstība**

Lai izvērtētu personas kā tiesību institūta attīstību no sākotnējās jēdziena „persona” izpratnes līdz mūsdienām un tā saistību ar šī pētījuma priekšmetu – personības tiesībām, jautājums apskatīts jurisprudences un tiesību filozofijas vēsturiskās attīstības gaismā.

Šajā darba nodaļā personības tiesības izvērtētas kā konsenss starp personību un tiesībām, kas nodrošina personas kā indivīda pastāvēšanu tiesiskajā sabiedrībā, nezaudējot savu īpašo individualitāti un personības primārās vajadzības. Šāda nodrošināta tiesiskā aizsardzība noteiktiem personības tiesību aspektiem nepārpošami atbilst demokrātiskas sabiedrības interesēm. Apskatīts jautājums, ka ar prasījuma tiesību aizsargātie personiskie aizskārumi tiek definēti visās Eiropas valstīs, aptverot dzīvības, miesas bojājumu, veselību un personiskās brīvības aizskārumus, visbiežāk aptverot arī personas goda un cieņas aizskāruma aizsardzību. Eiropas valstu tiesību sistēmas ir attīstījušas vairākas dogmatiskas pieejas, ar kurām tiek risināts dažādu personības tiesību aizsardzība noteiktos faktiskajos apstākļos – personības tiesības uz privātumu, tostarp - savu attēlu, uz goda un cieņas aizsardzību. Ir valstis, kurās attīstīts aptverošs tiesību institūts, kas aptver visu personības tiesiskās izpausmes jomu – vispārējās personības tiesības, kam piešķirts privāttiesību augstākā konstitucionālā principa rangs. Šāds regulējums pastāv Vācijā un Grieķijā. Vairākumā Eiropas valstu tiesību sistēmu ir izvēlēta tieši „speciālo personības tiesību” pieeja. Tā, piemēram, Ziemeļvalstīs – Dānijā, Zviedrijā un Somijā – par pietiekamu tiek uzskatīta atsevišķu speciālo personības tiesību aizsardzības iekļaušana tiesību sistēmā, paredzot vispārēju atbildības regulējumu par deliktu. Taču arī attiecībā uz speciālo personības tiesību

regulējumu dažādās Eiropas valstīs pastāv dažādi redzējumi, kādi personības tiesību aizskārumi būtu aizsargājami likuma ceļā. Anglijas likumdevējs gan pietiekami ilgi ir diskutējis un apsvēris nepieciešamību tiesību sistēmā ieviest atbildību par privātuma aizskārumu („*infringement of privacy*”, „*right to privacy*”) un ar likumu *Protection from Harassment Act 1997* ir spēris nozīmīgu soli personības tiesību aizsardzības nodrošināšanā, kaut arī ar šo regulējumu ir nosepta šajā darbā apskatītās problemātikas neliela daļa. Citas personības tiesību šķautnes ir atrodamas dažādos delikta tiesību (*torts*) tiesiskajos sastāvos.

Pagājušā gadsimtā personības tiesību un privātuma aizsardzības attīstībā ļoti nozīmīga loma bija arī Amerikas Savienoto Valstu jurisdikcijai un doktrīnai. *Semjuela Vorena (Samuel Warren)* un *Lūisa Brendīsa (Louis Brandeis)* raksts “Tiesības uz privātumu” (*The Right to Privacy*), kas 1890.gadā tika publicēts *Harvard Law Review*, ir vispopulārākā no visām jebkad uzrakstītajām privāto tiesību esejām un tiek uzskatīta par privātuma tiesiskās aizsardzības pirmavotu Amerikas Savienotajās Valstīs (ASV). Šajā rakstā autori nāca klajā ar pārliecinošu paziņojumu, ka angļu-sakšu tiesību sistēma nodrošina katram indivīdam tiesības noteikt kādā apmērā viņš vēlas dalīties savās domās, jūtās un emocijās ar citiem. Atzīstot personas tiesības pasargāt privātu informāciju no publiskas izpaušanas, *Lūiss Brendīss* un *Semjuels Vorens* to definēja “kā tiesības tikt liktiem mierā”. Šajā darba nodaļā apskatīta arī privātuma tiesību judikatūras vēsturiskā attīstība ASV. Pirmā nozīmīgā personības tiesību tiesas prāva ASV datējama vairāk kā 100 gadus senā pagātnē, 1902. gadā - *Robertson v. Rochester Folding Box* lietā. Tiesa prasības noraidīšanu šajā lietā pamatoja ar to, ka nav likuma, nav tiesību precedenta un nav pat likuma komentāru par personas tiesību uz privātumu atzīšanu un tādējādi šādas tiesības nevar un tās nevajadzētu atzīt saskaņā ar Ņujorkas štata likumiem, jo tiesas neesot pilnvarotas pieņemt likumu – šī funkcija piederot tikai un vienīgi likumdevējam. Tomēr, kaut arī šajā lietā tiesas ceļā personas tiesības uz privātuma aizsardzību vēl netika atzītas, šī lieta uzskatāma par būtisku soli tiesību uz privāto dzīvi attīstības jomā ASV, jo pēc minētā tiesas sprieduma Ņujorkas likumdevēji grozīja štata likumus, lai mainītu spriedumu. Diametrāli pretējs nolēmums trīs gadus vēlāk Džordžijas štatā liecināja par nozīmīgu attīstību personības tiesību jomā - *Paolo Pavesiča* lietā. Džordžijas tiesa nepārņēma Ņujorkas tiesas praksi un sprieduma argumentāciju, un, apmierinot *Paolo Pavesiča (Paolo Pavesich)* prasību, atzina, ka apdrošināšanas kompānijai ir jākompensē kaitējums, kas radies, pārkāpjot personas tiesības uz privātumu. Tiesa atzina, ka personai, kura vēlas dzīvot daļēji nošķirtu dzīvi, ir tiesības izlemt vietu, laiku un veidu, kā atklāt sevi publiski un cilvēka ķermenis nevar tikt publiski izrādīts jebkurā laikā un vietā bez personas piekrišanas un ka personas tiesības izrādīt sevi publiski jebkurā tai piemērotā laikā un vietā ir ietvertas tiesībās uz personisko brīvību. 1905. gada tiesas spriedums *Paolo Pavesiča* lietā bija pirmais tiesas nolēmums, kas atzina indivīda vispārīgās tiesības uz privātumu.

### **C Personības tiesību un privātuma aizsardzības regulējums starptautiskos cilvēktiesību dokumentos un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā**

Šajā darba nodaļā apskatītas valsts starptautisko tiesību saistības personības tiesību jomā. Personas tiesības uz privāto dzīvi un tās neaizskaramību kā pamattiesības ir nostiprinātas gan nozīmīgos vispārīgos, gan reģionālos starptautiskos tiesību aktos. Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) *Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas* 12. pants aizsargā cilvēka privāto dzīvi, atsevišķi nodalot ģimenes dzīvi, dzīvokļa neaizskaramību, korespondences noslēpumu un personas goda un cieņas aizsardzību. Līdzīgs regulējums iekļauts arī ANO

*Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām* 17. pantā, kā arī Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk - Konvencija) 8. pantā, kas noteic, ka “*ikvienam ir tiesības uz savu privāto un ģimenes dzīvi, korespondences noslēpumu un dzīvokļa neaizskaramību*”. Latvijā konstitucionālajā līmenī tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ir nostiprinātas Satversmes 96. pantā, savukārt personas goda un cieņas aizsardzību nodrošina Satversmes 95.pants.

Konvencijas 8.pantu aizsargātās personības tiesības - personas privātuma izpratne - Eiropas Padomes dalībvalstīs starptautisko tiesību līmenī tiek veidota ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk - ECT) judikatūras palīdzību. Konvencijas 8. pantā nostiprinātā privātās dzīves garantija, pirmkārt, ir radīta, lai nodrošinātu indivīda personības attīstību attiecībās ar citiem indivīdiem bez iejaukšanās no ārpusē. Šāda aizsardzība ietver gan personas intīmo, ģimenes, gan sociālo sfēru. Personai kā pilntiesīgai sabiedrības loceklei ir tiesības pašai lemt un noteikt sabiedrības pieejas iespējamību tādiem jautājumiem, kas skar vienīgi paša indivīda privāto dzīvi. Tomēr Konvencija aizsargā arī citas tiesības un brīvības, kuras noteiktos apstākļos var arī nonākt zināmā konfliktsituācijā. Konvencijas 10.pantā nostiprināta vārda brīvība. Ņemot vērā vārda brīvības nozīmīgumu, ECT judikatūrā uzsvēta preses īpašā loma demokrātiskā sabiedrībā, nodrošinot sabiedrību ar informāciju par tai nozīmīgiem un aktuāliem jautājumiem. Tomēr ECT savā praksē ir atzinusi, ka preses brīvība nenozīmē preses visatļautību un ir paredzējusi iespēju ierobežot preses brīvības izpausmes. Situācijas, kad pretnostatītas vārda brīvības un privātās dzīves neaizskaramības aizsargātās intereses, var būt dažādas, katrs gadījums ir jāskata atsevišķi, ņemot vērā konkrētos apstākļus. Svarīgi atcerēties, ka jebkuru tiesību var ierobežot, ja tam ir likumīgs mērķis, un viens no šiem mērķiem var būt citu personu tiesību aizsardzība. Taču tiesību ierobežojumam vienmēr jābūt samērīgam ar mērķi un nepieciešamam demokrātiskā sabiedrībā. Samērīgums izpaužas tādejādi, ka tiesību ierobežojums nedrīkst būt lielāks kā sabiedrības ieguvums no tā. Ir jāmēģina atrast kompromisu abu pretnostatīto aizsargāto tiesisko interešu nodrošināšanai, bet ja tas nav iespējams, interešu izsvēršanas ceļā jānoskaidro, kurām no aizsargātajām interesēm dodama priekšroka.

1970.gada 23.janvārī Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja *Deklarācijā par masu komunikācijas medijiem un cilvēktiesībām*, kas izdota ar rezolūciju Nr. 428 (1970), tiesības uz privātumu definē sekojoši: “*tiesības dzīvot savu dzīvi ar minimālu iejaukšanos tajā*”. 1998.gadā šī definīcija tika papildināta ar tiesībām kontrolēt savus datus. Personas privātums Konvencijas izpratnē saistāms arī ar personas lomu un ieņemamo stāvokli sabiedrībā. ECT tiesa atzīst tā dēvēto publisko jeb plaši atpazīstamo personību aizsardzības ierobežošanu. 1998.gada 26.jūnijā Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcijā Nr. 1165(1998) *Par tiesībām uz privātumu* (turpmāk – Rezolūcija Nr. 1165) ir sniegta publiskas personības definīcija: “*Publiskas personības ir personas, kas ieņem valstiskus amatus un/vai izmanto valsts resursus un, vispārīgi runājot, visas tās personas, kas spēlē lomu sabiedriskajā dzīvē, un nav nozīmes, vai tā būtu politika, ekonomika, māksla, sociālā sfēra, sports vai jebkura cita joma.*” Tātad arī Konvencijas piemērošanas jomā publiska, atpazīstama personība ir persona, kas ar savu darbību, aktivitātēm ir izpelņījusies sabiedrības uzmanību, kļuvusi atpazīstama. Kā rezultātā var secināt, ka visas pārējās personas nav uzskatāmas par publiskām personībām.

ECT savā 2004.gada 24.jūnija spriedumā lietā *fon Hannover pret Vāciju* par Monako princeses *Karolīnas (Caroline)* fotogrāfiju publicēšanu Vācijas dzeltenajā presē nosprieda, ka tādejādi Vācija ir pārkāpusi Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (turpmāk – Konvencija)

8.pantu, kurš noteic ikviena tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Autoresprāt, šis ECT spriedums ir viens svarīgākajiem pagrieziena punktiem attiecībā uz prominentu personu privātuma aizsardzību un preses brīvības kā Konvencijas aizsargātas pamattiesības un tā dēvētās „sensāciju preses” interešu nošķiršanā. Šajā spriedumā par princeses *Karolīnas* privātās dzīves aizskārumu no Vācijas valsts puses ECT atzina, ka Konvencija uzliek pienākumu valstij ne vien savā darbībā ievērot konvencijā noteikto privātās dzīves aizsardzību, bet vēl jo vairāk uzliek valstij par pienākumu nodrošināt un izveidot tādu darboties spējīgu regulējošo un likumdošanas mehānismu, kas nodrošina personas privātās dzīves un ģimenes dzīves efektīvu respektēšanu arī tajās jomās, kas skar attiecības starp divām personām bez tiešas valsts līdzdalības. Tas, kā to savā spriedumā norādīja ECT, attiecināms arī uz personas fotogrāfiju neatļautu iegūšanu un izmantošanu pretēji personas privātās dzīves interesēm. Šajā princeses *Karolīnas* lietā ECT konstatēja Vācijas valsts nepietiekamu aizsardzības nodrošinājumu savu starptautisko tiesību pienākumu veikšanā. Tiesa uzskatīja, ka nepieciešams fundamentāli nošķirt ziņu faktus – pat strīdīgus un diskutablus – kas iespējami varētu izvērst debates demokrātiskā sabiedrībā attiecībā uz politikiem un viņiem uzticēto funkciju izpildi no individuālās privātās dzīves detaļu nodošanas sabiedrībai, vēl jo vairāk attiecībā uz tādām personām, kam nav uzticēta oficiālu valstisku funkciju izpilde, jo preses un citu masu mēdiju nozīmīgā “sargsuņa” (“*watchdog*” – angļu val.) loma demokrātiskā sabiedrībā ir piešķirama un attiecināma tikai un vienīgi uz tādu informāciju un priekšstatiem, kam ir objektīvi pamatota interese demokrātiskas valsts sabiedrībā. Šajā saistībā ECT vēlreiz uzsvēra katras Eiropas Padomes dalībvalsts pienākumu ievērot Rezolūciju Nr. 1165, lai novērstu nepamatoto un vienpusējo izteiksmes brīvības interpretāciju, kas maldīgi uzskata, ka sabiedrībai ir tiesības par publiskām personībām uzzināt “pilnīgi visu”, jo Konvencijas 8.pantā nodrošinātā privātās un ģimenes dzīves aizsardzība nav tikai teorētiska un iluzora, bet tai ir arī praktiska nozīme un efektīvs spēks. Tādējādi ECT savā spriedumā šajā lietā nosprieda, ka sabiedrībai nav leģitīmi pamatotas intereses uzzināt, kā princese *Karolīna* uzvedas un rīkojas savas privātās dzīves ietvaros, neskatoties uz to, ka viņa ir sabiedrībā plaši pazīstama un atpazīstama persona. Pat ja šāda interese tomēr pastāv, kā, piemēram, masu mēdiju komerciāla veida interese publicēt un izplatīt fotogrāfijas un rakstus, kas atklāj pazīstamas personas privātās dzīves jomu, šāda interese nebauda Konvencijas aizsardzību. Tādējādi, katrā konkrētajā lietā līdz ar šā ECT sprieduma saistošo Konvencijas interpretāciju, Vācijas un citu šajā darbā apskatīto valstu teorija par publisko personību tiesībām uz attēlu un it īpaši absolūto publisko personību tiesību uz attēlu ierobežojumi ir izvērtējami ļoti šauri un samērojami ar šīs personas privātuma interesēm un sabiedrības attaisnojamām interesēm uz informāciju. Konvencijas 8.panta interpretācija un iespējamās šī sprieduma sekas arī uz citu dalībvalstu, tai skaitā Latvijas, pienākumu nodrošināt efektīvu personas privātumu civiltiesisko aizsardzību pret masu saziņas līdzekļiem ir acīmredzama, un plašākas diskusijas nepieciešamība par šiem jautājumiem Latvijā ir pamatota.

### Otrā daļa:

#### **Personības tiesību izpratne un regulējums romāņu - ģermāņu tiesību loka jurisdikcijās**

#### **A Personības tiesību vēsturiskā attīstība Vācijas civiltiesību sistēmā un Federālās Konstitucionālās tiesas un Federālās Augstākās tiesas praksē**

Šajā darba nodaļā apskatīts tiesnešu tiesību un tiesību tālākveidošanas pienesums personības tiesību izpratnes attīstībā Vācijā. Vācijā personības vispārējās tiesības ir tiesu

prakses radītas tiesības, kuras aizpilda robežpersonības aizsardzībā un savu leģitimitāti iegūst Vācijas konstitūcijas – *Pamatlikuma* [*Grundgesetz* (GG)] 1. panta pirmajā daļā un 2. panta otrajā daļā nostiprinātajās vērtībās. Vācijā tiesas ir atzinušas vispārējās personības tiesības (*Allgemeines Persönlichkeitsrecht* – vācu val.) tiesību tālākveidošanas un tiesnešu tiesību ceļā, un šobrīd šo tiesību aizsardzības joma Vācijā ir daudz plašāka par Latvijas judikatūrā līdz šim iepazīto personas goda un cieņas aizsardzības jautājumu. Vispārējās personības tiesības ietver arī personas tiesības uz vārdu un nesagroztu pašas personas attēlojumu, privāto noslēpumu glabāšanu un citas personības tiesību izpausmes, un nemantiskā kaitējuma atlīdzība vai sāpju naudas samaksa par šādiem tiesību aizskārumiem tagad jau kļuvusi pašsaprotama. Neraugoties uz to, ka Vācijas Civilkodeksa [*Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB)] normatīvajā regulējumā vispārējās personības tiesības nav izteiktas pozitīvi, 1954. gadā Vācijas Federālā Augstākā tiesa tiesnešu tiesību ceļā *Schacht-Brief* lietā atzina personības vispārējās tiesības kā „*tamlīdzīgas tiesības*” BGB 823. panta pirmās daļas izpratnē, vienlaikus norādot, ka likuma formulējumam piemīt „*ģenerālklausulas plašums un nenoteiktība*” un tas uzskatāms par „*ģenerālklausulu ar nenoteiktu apjomu*”, un šīs tiesības ir uztveramas tikai kā „*ietvara tiesības*”. Tādēļ tiesnešiem un citiem tiesību piemērotājiem, katrā konkrētajā gadījumā izsverot abas pretnostatītās aizsargātās intereses, rūpīgi jāpārlicinās, kurām interesēm dodama priekšroka: aizskartās personības vispārējām tiesībām vai aizskārēja darbībām kā brīvai viņa personas izpausmei, jo abām strīda pusēm – gan aizskartajai personai, gan arī pašam aizskārējam – ir tiesības uz savas personas brīvu izpausmi un tās tiesisko aizsardzību. Tiesu prakse Vācijā personības tiesībās ir devusi milzu pienesumu. Ar personas vispārējo tiesību aizskārumu saistīto prasījumu par kaitējuma atlīdzību aizsardzība, piespriežot nemantiskā kaitējuma kompensāciju naudas izteiksmē, sākotnēji tika nostiprināta ar spriedumu *Herrenreiter* lietā, tālāk šis jautājums Vācijas judikatūrā attīstīts *Ginseng* lietas spriedumā un konstitucionālajā tiesvedībā savu apstiprinājumu guvis *Soraya* lietas spriedumā. Runa bija par pakāpenisku tiesiskās aizsardzības mērķu attīstību. Tādējādi personas, kuru personības tiesības bija aizskartas, bet kuras nereti tomēr nevarēja pierādīt mantiska zaudējuma esamību, varēja celt nemantiskā kaitējuma kompensācijas prasību. Tālais solis Vācijas judikatūrā bija vispārējo personības tiesību sasaiste ar prasījumu, kas izriet no netaisnas iedzīvošanās, tas ir, iedzīvošanās uz citas personas personības tiesību rēķina. Tas nozīmē, ka mantiskos ieguvumus no personības tiesību neatļautas izmantošanas var atprasīt kā netaisnu iedzīvošanos. Šāda tiesas pieeja atspoguļota arī *Paul Dahlke* lietas spriedumā. Tajā neatļautu fotogrāfijas izmantošanu reklāmas nolūkos uzskatīja par fotogrāfijas izmantotāja netaisnu iedzīvošanos. Šajā spriedumā tiesa atzina, ka fotogrāfija bez tajā attēlotās personas piekrišanas nav publiskojama un ka šajā gadījumā nosakāma tāda prasības summa, kāda saskaņā ar vispārējiem attiecīgajā tirgū pastāvošajiem apstākļiem izdevējam būtu jāmaksā par attēlotās personas atļaujas saņemšanu šādas fotogrāfijas izmantošanai.

Būtiska tiesu prakse attīstījusies arī personas rakstura atspoguļošanas jomā, tā dēvētajā *Mefistofeļa lietā* (*Mephisto-Entscheidung*), kura balstās uz mirušā aktiera un intendanta *Gustava Grindgena* (*Gustav Gründgen*) vienīgā mantinieka prasību. Tiesa atzina, ka *Grindgena* prototipa varoņa izturēšanās *Klausa Manna* (*Klaus Mann*) romānā „*Mefistofelis*” [tiešais tulkojums no vācu val. „*Mefistofelis - kādas karjeras romāns*” („*Mephisto – Roman einer Karriere*”)] attēlota nepatiesā veidā un tādējādi ir nepieļaujama. Arī personas dzīves un rakstura atspoguļojums bauda personības tiesību aizsardzību. Tas attiecināms uz gadījumiem, ja persona, kura iepazīstas ar šādu citas personas dzīves un rakstura atspoguļojumu, patiesi vadās no šāda atainojuma patiesuma un autentiskuma. Tātad galvenais priekšnoteikums ir tas, ka jārodas patiesai asociācijai ar kādu reālu personu.

## B Vācijas piemērs civiltiesiskiem prasījumiem personības tiesību aizskāruma gadījumā

### 1. Atlīdzība par kaitējumu

Vācijā saskaņā ar BGB 249.pantu zaudējumu atlīdzības galvenais mērķis ir atjaunot to sākotnējo aizskartās personas stāvokli, kas pastāvētu gadījumā, ja attiecīgais tiesību aizskārums un no tā izrietošais kaitējums netiktu nodarīts. Ar to nebūtu jāsaprot tas personas mantiskais un nemantiskais stāvoklis un apstākļi, kas pastāvēja pirms kaitējuma nodarīšanas, bet gan tāda *hipotētiskā stāvokļa* atjaunošana, kas visticamāk būtu izveidojies, ja kaitējums nebūtu ticis nodarīts.

Kaut arī vispārējo personības tiesību aizskāruma sekas parasti ir aizskartās personas nemantiskais kaitējums, iespējama arī materiālo zaudējumu rašanās, piemēram, ja aizskartā persona nepatiesas goda un cieņas aizskarošas ziņas publiskošanas dēļ ir zaudējusi savu darbavietu. Saskaņā ar Vācijas tiesību doktrīnu, par nemantisko kaitējumu ir uzskatāms jau tas vien, ka, ņemot vērā privātuma prettiesiskā aizskāruma faktu, personas emocionālā uztvere tiek stipri ievainota un viņu māc bažas, ka tādēļ sabiedrība turpmāk varētu būt negatīvi noskaņota vai pat izvairīties no turpmākas saskarsmes. Kā pietiekams pierādījums nemantiskajam kaitējumam ir fakts, ka aizskārējs prettiesiski ir aizskāris otras personas personības tiesības un ka pastāv cēloņsakarība starp prettiesisko darbību un personības tiesību aizskārumu. Prasītājam vien jāpierāda, ka ar citādiem līdzekļiem nav iespējams pilnībā novērst nodarīto kaitējumu. Īpaši, ja runa ir par personības tiesību aizskārumu no plašsaziņas līdzekļos, jau ar pašu publikācijas faktu tiek pieņemts, ka aizskārums turpinās un vairs nav novēršams pilnībā. Tādējādi personības tiesības aizskarošas publikācijas fakts atzīstams par pietiekamu pierādījumu tam, ka cietušajam nodarīts nemantiskais kaitējums. Autoresprāt, būtiski uzsvērt, ka arī Vācijas tiesību doktrīnā un judikatūrā atzīts, ka noteikt precīzu nemantiskā kaitējuma vērtību naudas izteiksmē nav iespējams. Iespējams vienīgi izlīdzinošs jeb kompensējošs nemantiskā kaitējuma kompensācijas maksājums. Līdz ar to, tā dēvētā sāpju nauda ir vienīgi simboliska kompensācija. Taču kompensējošā jeb izlīdzinošā funkcija izpaužas arī tanī apstākļī, ka, ceļot prasību par sāpju naudas samaksu, cietušais ir gatavs šādu naudas summu atzīt kā kompensāciju par aizskārumu. Jau pirmajā sāpju naudas institūtu atzīstošajā tiesas spriedumā secināts, ka kompensācijai nemantiskā kaitējuma gadījumā ir divas galvenās funkcijas – kompensējošā jeb izlīdzinošā funkcija (*Ausgleichsfunktion*) un gandarījuma funkcija (*Genugtuungsfunktion*). Tomēr tas nebūt nenozīmē, ka gandarījuma jeb apmierinājuma nodrošināšanai cietušajam būtu nepieciešama papildus naudas summa. Sāpju naudas kompensējošā un gandarījuma nodrošinošā daba jāsaprot vienīgi kā galvenās nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanas funkcijas. Būtiski uzsvērt, ka, tā kā sāpju naudas prasījums saskaņā ar BGB dogmatiku aizpilda vienīgi likuma robu, tas ir iespējams tikai subsidiāri kopā ar citu tiesību aizsardzības līdzekli, piemēram, atsaukumu (*Widerruf*) vai tiesībām uz atbildi (*Gegendarstellung*), taču par pietiekamu tiek uzskatīta arī citas kompensējošās prasības iespējamība. Bez tam sāpju nauda par nemantisku kaitējumu tiek piespriesta vienīgi gadījumos, ja aizskārums nav iespējams novērst ar cita veida tiesību aizsardzības līdzekli, piemēram, publiskoto ziņu atsaukumu vai aizliegumu veikt noteiktas darbības (*Unterlassungsanspruch*). Tādēļ, lemjot par morālā kaitējuma atlīdzības pienākumu katrā konkrētajā lietā, papildus apstāklim, vai konkrētā nodarījuma sekas iespējams novērst ar citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, tiesa izvērtē personības tiesības aizskāruma atbilstību šādiem sāpju naudas prasības priekšnoteikumiem:

- 1) aizskārums smags un nozīmīgs;

- 2) aizskārēja iespējamie darbības motīvi;
- 3) aizskārēja vainas pakāpe.

## 2. Prasība no netaisnas iedzīvošanās

Neskatoties uz to, vai aizskartā persona var pretendēt uz kompensāciju par morālo kaitējumu, būtisks ir arī prasījums, kas izriet no netaisnas iedzīvošanās. Saskaņā ar BGB 812.pantu persona, kas bez jebkāda tiesiska pamata uz otra rēķina ir guvusi tiesisku labumu no otras personas, uzskatāma par netaisni iedzīvojušos un tai ir pienākums atdot atpakaļ katru šādi saņemtu tiesisko labumu. Pie tam netaisnas iedzīvošanās prasības priekšrocība ir tā, ka tā nav atkarīga no aizskārēja vainojamības vai zaudējumu esamības un tādējādi var būtiski paaugstināt aizskartās personas aizsardzību. Tā kā prasība no netaisnas iedzīvošanās nav zaudējumu atlīdzības prasība, aizskartajai personai nav pienākums pierādīt, ka viņa pati būtu spējusi un gribējusi vai varējusi izmantot savas personības tiesības vai ka aizskartajai personai tādējādi ir radušies zaudējumi. Netaisnas iedzīvošanās prasījums nav atkarīgs arī no aizskartās personas morālās stājas. Šāds prettiesisks personības tiesību aizskārums var būt gan cieņu un godu aizskarošu ziņu izplatīšana, prettiesiska informācijas izplatīšana par personas privāto dzīvi, tostarp šādas prettiesiski iegūtas informācijas uzglabāšana, apstrāde vai sagatavošana publiskošanai u.c.

## 3. Atsaukuma prasība

Ja personības tiesības ir aizskartas, izplatot nepatiesas ziņas, tostarp personas godu un cieņu aizskarošas nepatiesas ziņas, aizskartajai personai ir tiesības prasīt šādu ziņu atsaukumu. Galvenais priekšnoteikums ir izplatīto ziņu publiskums. Nav iespējams atsaukt tādus izteikumus, kuri adresēti vienīgi pašai aizskartajai personai un nav publiskoti trešajām personām. Tāpat atsaukuma prasība nav iespējama par izplatītu viedokli vai personas subjektīvu uzskatu, kas nav atzīstama par ziņu apgalvojumiem (*Tatsachenbehauptung*).

## 4. Prasība par atturēšanos no rīcības

Prasība par atturēšanos no rīcības (*Unterlassungsklage*) ir negatora civiltiesību prasība, kas vērsta uz atturēšanos vai aizliegumu veikt kādu noteiktu darbību. Ar prasību par atturēšanos no rīcības aizskartā persona var vērsties pret jau esošu vai vēl nākotnē paredzamu jebkuru prettiesisku personības tiesību aizskārums. Tiek izšķirti divi šādu negatoro prasību veidi: tā dēvētā preventīvā prasība par atturēšanos no rīcības, kuras mērķis ir novērst iespējamu prettiesisku aizskārums nākotnē, un novērsošā prasība par atturēšanos no rīcības, kuras mērķis ir novērst jau esošā prettiesiska aizskārums turpināšanos.

## **C Vispārējās personības tiesības Šveicē**

Personības civiltiesisko aizsardzības kodolu Šveicē veido Šveices Civiltiesību kodeksa [Zivilgesetzbuch (ZGB)] 27. un 28. pants. Atšķirība no Vācijas, kur BGB 823.panta vispārējo personības tiesību ģenerālklausula attīstīta tiesnešu tiesību un tiesību tālākveidošanas rezultātā, Šveicē personības tiesības ir normatīvi atrunātas pašā likumā. ZGB 27. pants paredz, ka nav spēkā tādi pienākumi, kuru sekas ir pārmērīga personas brīvības ierobežošana – "neviens nevar atteikties no savas brīvības vai to ierobežot tādā pakāpē, kuras īstenošana ir

pretēja likumiem vai labiem tikumiem". ZGB 28. pants nosaka personības tiesību ārējo aizsardzību no trešajām personām: „Katrš, kura personība tiek prettiesiski aizskarta, var vērsties tiesā pret jebkuru, kurš līdzdarbojas šajā aizskārumā. Aizskārumš ir prettiesisks, ja aizskartā persona nav devusi savu piekrišanu vai ja tas nav attaisnojams ar augstākām privātām vai sabiedriskām interesēm vai ar likumu”. Uz šiem ZGB pantiem balstās un no tiem tiek atvasinātas dažādu kategoriju speciālās personības tiesības.

Ar jēdzienu „personības tiesības“ Šveices tiesību doktrīnā saprot tādu personas individuālo tiesisko vērtību (vai „personības labumu“) kopumu, kas to eksistences dēļ var būt par aizskāruma objektu. Autoresprāt, šāda definīcija ir ļoti vispārēja, taču jāņem vērā arī to, ka personības tiesību būtību aptvert ir sarežģīti, un līdz ar to saprotamas arī grūtības precīzi norobežot to jēdziena definīcijā. Aizskārumš vienmēr ir kāda notikuma sekas, savukārt katru notikumu parasti izraisa kāda cilvēka darbība. Šveices likuma regulējums neapraksta aizskāruma sastāvu, taču atbilstoši likuma vārdiskajam formulējumam, lai kādu personības tiesību ietekmēšanu atzītu par personības tiesību aizskārumu, nepieciešams konstatēt noteiktu aizskāruma intensitāti un patiesu iejaukšanos cietušās personas personības tiesībās. Robeža ir jānovelk katrā konkrētā gadījumā atsevišķi, tomēr aizskartajai personai ir jābūt aizsargājamai interesei savu tiesību īstenošanai. Šveices Civilkodeksa regulējums balstās uz principu, ka jebkurš personības tiesību aizskārumš uzskatāms par prettiesisku. Ar jēdzienu „prettiesiskums“ tiek nodalīta tiesiski atļauta darbība no tiesiski aizliegtas darbības. Tā kā personības tiesības pieder pie absolūtām tiesībām, t.i., attiecībā pret ikvienu spēkā esošām tiesībām, prettiesisks ir jebkurš aizskārumš, ja vien konkrētajā gadījumā nepastāv likumā noteiktie attaisnojumi, piemēram, attēlotās personas piekrišana vai citas, augstākas dominējošas intereses. ZGB 28. panta otrajā daļā likumdevējs ir noteicis, kuros noteiktos trīs gadījumos aizskārumš nav uzskatāms par prettiesisku, proti:

- 1) ja persona ir devusi savu piekrišanu ;
- 2) ja pastāv dominējošas augstākas privātās vai sabiedriskās intereses; un
- 3) ja pastāv attaisnojums, kurš pamatots ar likumu.

#### **D Salīdzinošo tiesību apskats par personas tiesībām uz attēlu saistībā ar privātuma aizsardzību**

Personas tiesību uz savu attēlu jēdziens Vācijā, Austrijā un Šveicē noregulēts gan normatīvi, gan arī attīstīts tiesu praksē. Vācijā personas tiesības uz savu attēlu regulējums ietverts Mākslas autortiesību likumā [*Kunsturheberrechtsgesetz (KUG)*]. KUG 22.pants noteic, ka personas attēlu var izplatīt vai izvietot publiskai apskatei vienīgi saņemot attēlotās personas piekrišanu un šaubu gadījumā piekrišana uzskatāma par saņemtu, ja attēlotā persona par tās attēlošanu ir saņēmusi atlīdzību. Tādējādi KUG regulējuma piemērošanas galvenais priekšnosacījums ir attēla esamība un KUG izpratnē ar attēlu saprot jebkuru cilvēka ārējā veidola atainojumu. Atainošanas veids un līdzeklis nav izšķirošais, attēls var būt arī zīmējums, karikatūra vai pat komiksa figūra. Tātad par nerakstītu priekšnoteikumu attēla definēšanai varētu uzskatīt arī attēlotās personas atpazīstamību vai identificēšanas iespējamību. Šāda atpazīstamība var izrietēt arī no attēlam pievienotā teksta vai publikācijas, kā arī tādu līdzekļu izmantošana kā personas acu aizklāšana ar melnu svītru vai saulesbrillēm nebūt nenodrošina to, ka personu nevarētu identificēt. Lai izvērtētu, vai attēloto personu var vai nevar identificēt nav nepieciešams, lai personu atpazītu jebkurš garāmgājējs, pietiekams pamats ir tas, ja personu atpazīst viņas paziņu loks. KUG 22.pants nosaka, ka nepieciešama

attēlotās personas piekrišana, izņēmumi likumā paredzēti vienīgi KUG 23.pantā noteiktajos gadījumos. Līdz ar to saskaņā ar KUG 23.pantu, personas piekrišana nav nepieciešama:

(1) ja persona nav individuāli atpazīstama vai arī redzama attēlos no publiskiem pasākumiem;

(2) persona ainavas vai attēla fonā ir nejauši;

(3) persona attēlota tēlotājmākslas darbā;

(4) attēlotā persona uzskatāma par tā dēvēto “mūsdienu vēstures” personību, t.i., publisku personību (*Personen der Zeitgeschichte* – vācu val., *Figures of contemporary society* – angļu val).

Līdzīgs tiesiskais regulējums ietverts Austrijas Autortiesību likuma [*Urhebergesetz* (UrhG)] 78.panta pirmajā daļā. Tādējādi arī Austrijā personas attēla publiskošana ir pieļaujama vienīgi saņemot attēlotās personas piekrišanu, izņēmuma gadījums skar vienīgi publiskās personības, ja ar tās attēla publiskošanu netiek aizskarta šādas personas privātā vai intīmā sfēra. Šveicē tiesiskais regulējums personas tiesībām uz attēlu ir atvasināms no Šveices Civilkodeksa [*Zivilgesetzbuch* (ZGB)] 27. un 28. panta, kas veido personības tiesību aizsardzības kodolu.

Vācijā, Austrijā un Šveicē tiesu praksē attīstīts līdzīgi attīstījies arī publiskas personības jēdziens. Publiskas personības definētas kā „*Personen der Zeitgeschichte*”, kas tiešā tulkojumā no vācu valodas nozīmē „personas, kuras ieiet mūsdienu vēsturē”, taču jāuzsver, ka šāds jēdziena apzīmējums ir skatāms nevis saistībā tikai ar „vēstures zinātņi”, bet gan paplašināti. Šobrīd Vācijā atzītākais un valdošais viedoklis vairs neizvirza priekšnoteikumu, ka personai apzināti jāiekļūst publiskajā apritē, ar to saprotot savu pašas apzinātu atbilstošu darbību rezultātā iegūstot plašākas sabiedrības uzmanību un interesi par savu personu, izšķirošais kritērijs šobrīd ir tas, vai attēla publiskošana no adresāta viedokļa ir attaisnotas vispārējas intereses objekts. Taču šādas publiskas personības jeb mūsdienu vēstures personības kā vispārīgas sabiedriskās intereses klasificēšana var novest arī pie ļaunprātīgas preses tiesību izmantošanas, tā īstenojot tiesības negūt attēlotās personas piekrišanu attēla publiskošanai. Tā, piemēram, tā dēvētā dzeltenā prese, ar pastiprinātu interesi vēstījot par kādas personas privāto dzīvi un nepārtraukti sērijveidā publiskojot kādas publiskas personības attēlus, nebūt nevarētu atsaukties uz sabiedrības interešu pārstāvību. No teleoloģiskās iztulkošanas metodes raugoties pēc objektīva šāda likuma regulējuma jēgas un mērķa, ne viss, kas interesē sabiedrību, tik tiešām atzīstams par sabiedrības intereses objektu. Sabiedrības interesei jābūt leģitīmai, pamatotai, aizsardzības cienīgai un īstai. Pie šāda secinājuma savā judikatūrā vairākkārt nonākusi arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Vācijā, Austrijā un Šveicē pastāv teorija, kas izšķir tādas absolūtās un relatīvās publiskās personības. Par absolūtām publiskām personībām tiek atzītas tādas personas, kuras mūsdienu vēsturei ir piederīgas pilnībā jeb absolūti saistībā ar saviem sasniegumiem kādā noteiktā dzīves jomā. Savukārt relatīvās publiskās personības ir tādas personas, kuras tikai relatīvi jeb daļēji atzīstamas par mūsdienu vēstures intereses figūrām saistībā ar kādu konkrētu notikumu vai faktu. Publiskas personības doktrīna sakņojas arī Francijas tiesībās.

## **E Personības tiesības pēc personas nāves: Vācijas un Šveices modelis**

Vācijā fiziskas personas tiesībspēju izbeidzas ar personas nāvi, līdz ar personas nāvi faktiski izbeidzas arī personas personības tiesības, jo tās realizēt var vienīgi dzīva persona. Taču, nāves iestāšanās brīdī personības tiesības netiek pilnībā dzēstas. Kā uzskata Vācijas

Federālā Augstākā tiesa, cilvēka gods un cieņa, kā arī brīva personības attīstīšanās cilvēka dzīves laikā ir pietiekami aizsargāta tikai tādā gadījumā, ja cilvēks var dzīvot ar pārliecību, ka viņa dzīves gājuma atspoguļojums arī pēc viņa nāves ir aizsargāts vismaz pret rupjiem sagrozījumiem. Atsevišķi personību skaroši jautājumi tiek aizsargāti arī pēc nāves. Šeit tiek runāts par tā sauktajām pēc nāves pastāvošām personības tiesībām jeb postmortālajām personības tiesībām. Taču, tā kā persona vairs nespēj savas tiesības realizēt, nepieciešams pārstāvis šādu tiesību īstenošanai. Parasti šāds pārstāvis ir persona, ko savas dzīves laikā mirušais ir attiecīgi norādījis. Taču, ja vēl dzīvam esot neviena persona nav tikusi iecelta par šādu pārstāvi, tiek piemēroti likumīgās pārstāvības noteikumi likumīgā pārstāvja iecelšanai. Mirušas personas personības izmantošana reklāmas mērķiem principā tiek uzskatīta par postmortālo personības tiesību aizskārumu. Tā, piemēram, *Marlēnas Dītrihās (Marlene Dietrich)* vārdu nevarēja izmantot automašīnas markas un citu priekšmetu marķējumos, taču pavisam citāds tiesiskais risinājums attiecināms uz situāciju, ja *Marlēnas Dītrihās* vārds tiek izmantots mūzikla „*Marlēna*” reklāmai .

Šveicē, pretēji Vācijas tiesību piemērotāju izvēlētajai pieejai, netiek apstrīdēts, ka personības tiesības beidz pastāvēt ar personas nāvi un līdz ar to personības tiesību subjekta nāves brīdī tās arī nav mantojamas. Tomēr Šveices tiesības atzīst mirušo piemiņas aizsardzību jeb tā dēvētās piederīgo tiesības uz pietāti, kuras faktiski uztur zināmus personības tiesību prasījumus arī pēc viņas nāves. Taču šīs tiesības balstās nevis uz mirušā, bet gan uz piederīgo personības tiesībām tādējādi tās pēc sava satura un būtības atšķiras no postmortālās personības tiesību aizsardzības teorijas. Šveicē, mirušās personas piederīgie, atsaucoties uz savām personības tiesībām, var vērsties pret attēlu publiskošanu. Šai sakarā darbā norādīts uz vēsturisku Šveices Federālās Augstākās tiesas 1944. gada spriedumu, kurā sākotnēji tiesa atzina, ka tāda attēla publiskošana, kurā redzams slavenais šveiciešu gleznotājs *Ferninands Hodlers (Ferdinand Hodler)* uz nāves gultas, aizskar viņa atrautnes pietātes jūtas.

Izvērtējot un salīdzinot abus augstākminētos pēcnāves personības tiesību aizsardzības modeļus, darbā atzīts, ka salīdzinājumā ar Šveices tiesībās atzīto teoriju par personības tiesībām uz piemiņu viena no postmortālo personības tiesību aizsardzības priekšrocībām ir tā, ka mirušā personības tiesību aizsardzība nav atkarīga no piederīgo personības tiesību aizsardzības. Tātad, tiesību piemērošana nav atkarīga no tā, vai mirušajam vispār ir piederīgie un vai tie vēlas aktīvi realizēt savas tiesības šajā sakarā. Otra būtiska priekšrocība ir tā, ka personai jau savas dzīves laikā ir iespējams parūpēties par savām postmortālajām personības tiesībām, jo pastāv iespēja iecelt (izvēlēties) personu, kas pēc nāves aizsargās viņas tiesības personības tiesību aizskāruma gadījumā. Taču zināmus sarežģījumus rada neskaidrība attiecībā uz postmortālo personības tiesību aizsardzības termiņu. Tomēr jāatzīst, ka arī postmortālā personības tiesību aizsardzība negarantē pilnīgu mirušā aizsardzību, jo arī šajā gadījumā kādam no mirušā piederīgajiem ir jārealizē šādas savas tiesības un aktīvi jāvēršas pret aizskārumu. Taču, attiecībā uz postmortālo tiesību aizsardzību Latvijā nepastāv apstiprinošs normatīvais regulējums, un, lai to integrētu pastāvošajā tiesību sistēmā, būtu nepieciešams ilgs process. Autoresprāt, Latvijas situācijā personības piemiņas aizsardzības teorija vairāk atbilst spēkā esošajam likuma regulējumam un tā iespējamam iztulkojumam. Tas nozīmē, ka ārpus vispārējām personības tiesību pamatnostādnēm nebūtu jāpieņem īpašas jaunas tiesību normas, lai sasniegtu izvirzīto mērķi – sniegt iespējami visaptverošu, ar likumu pamatotu mirušā personības tiesību aizsardzību.

## F Napoleona Civilkodekss un personības tiesību aizsardzība Francijā

Sākotnēji arī 1804. gada Francijas Civilkodekss jeb tā dēvētais Napoleona Civilkodekss [*Code Civil (CC)*] ignorēja privātās dzīves un citu personības tiesību aizsardzību. Civilkodeksā nebija atsevišķas personības tiesību aizsardzības normas. Tiesību ideja, ka cilvēks varētu pretendēt uz kaut kādu intimitātes neaizskaramību un uz vispusīgiem savas dzīves noslēpumiem, Francijā parādījās vēlāk, kad personas privātuma aizskārumi kļuva biežāki un sekas bīstamākas. Arī Francijā tā bija tiesu prakse, kura pakāpeniski sāka aizsargāt personas tiesības uz privāto dzīvi, pamatojoties uz *CC* 1382.panta ģenerālklausulu par civiltiesisko atbildību par deliktu. Taču īsteni personības tiesību atzīšana Francijā tiesas ceļā nostiprinājās, balstoties uz Vācijas doktrīnas piemēra. Ņemot vērā arvien straujāko plašsaziņas līdzekļu attīstību un arvien biežākos gadījumus par iejaukšanos arī personas privātajā telpā, pakāpeniski personības tiesību civiltiesiskās aizsardzības nepieciešamība arvien pieauga, un 1970. gada 17. jūlijā, tika pieņemti Francijas Civilkodeksa grozījumi. Saskaņā ar šiem grozījumiem Francijas *CC* 9. pantā tika noteikts: “*Katram ir tiesības uz savas privātas dzīves ievērošanu (respektu). ...*”. Ar šiem grozījumiem Francijā Civilkodeksā normatīvi tika nostiprināta jau pastāvošā tiesu prakse. Tā, saskaņā ar *CC* 9. panta otro daļu, tiesa pēc sava ieskata var piemērot jebkuru civiltiesisko aizsardzības līdzekli, kas novērstu privātās sfēras aizskārumu. Saskaņā ar *CC* 9.pantu par personas privātuma prettiesisku pārkāpumu Francijā tiek atlīdzināti gan mantiskie zaudējumi, gan nemantiskais kaitējums. Šobrīd *CC* 9.pants ir kļuvis par vienu biežāk piemērotajiem kodeksa pantiem un tiek izmantots arī konceptuāli - kā tiesību norma, kopsakarā ar kuru tiek interpretētas arī citas personības tiesības, ne vien aizskartas privātās dzīves aizsardzībai. Kaut arī galvenais uzsvars Francijas *CC* 9.panta normatīvajā regulējumā likts uz personas privātumu, literatūrā tiek runāts par personības tiesībām (*droits de la personnalité*) kā būtisku tiesiskā regulējuma sastāvdaļu. No normatīvā regulējuma viedokļa raugoties, *CC* 9.pants aizsargā vienīgi personas privāto dzīvi (*vie privée*), citi personības tiesību aspekti šajā pantā tieši nav ietverti, tomēr jāņem vērā, ka katrs atsevišķs personības tiesību aizskārumš pēc būtības ietver sevī arī privātās dzīves aizskārumu. Ar privātās dzīves aizskārumu *CC* 9.pantā tiek saprasts daudzveidīgs personības tiesību iespējamo aizskārumu loks, taču tie personības tiesību aizskāruma gadījumi, kurus neaptver *CC* 9.pants, Francijā tiek aizsargāti ar vispārējo deliktatbildības regulējumu - *CC* 1382.pantu. Jau 1955.gadā, pirms augstākminētajiem Civilkodeksa grozījumiem, tiesa par rakstu sēriju par aktrises *Marlēnas Dītrihas (Marlene Dietrich)* dzīvi „*Ma vie, par Marlene Dietrich*” („*Mana dzīve, Marlēna Dītriha*”), kas tika publiskota bez aktrises piekrišanas saņemšanas, piesprieda laikrakstam *France Dimanche* samaksāt morālo kompensāciju par nemantisko kaitējumu par labu *Marlēnai Dītrihai* 1 200 000 (viens miljons divsimt tūkstoši) Francijas franku apmērā. Arī Francijā par vispārēju pamatotas sabiedriskās intereses objektu ir atzītas publiskās personības („*personnes publique*” jeb „*personnes connues du public*”). Ar publiskām personībām Francijā tiek saprastas tādas personas, kuras, parasti ņemot vērā to publisko darbību, bieži vien atrodas sabiedrības uzmanības centrā un līdz ar to rada sabiedrības interesi par sevi arī tādās jomās, kas var skart arī šo personu privāto dzīvi. Šāda sabiedrības leģitīmā interese par trešo personu privāto dzīvi Francijā tiek pamatota ar dažādiem apsvērumiem.

Arī Francijā ar attēlu jāsaprot katru personas attēlojumu, ja vien šo personu tādējādi iespējams atpazīt. Līdz ar to pietiek jau vien ar zināmu līdzību starp attēlu un personu, t.i., ar attēlu saprotamas ne vien fotogrāfijas, bet gan arī jebkuri citi personas attēlojuma veidi – zīmējumi, karikatūras u.c. Īpaša personas piekrišana attēla publiskošanai nav nepieciešama arī

gadījumos, kad runa ir par kādu pamatotas sabiedriskās intereses notikumu un attēls parāda personu publiskajā vidē („*lieu public*”), veicot publiskas darbības saistībā ar šādu visai sabiedrībai būtisko notikumu vai procesu. Par šādiem notikumiem vai procesiem atzīstami, piemēram, karadarbība, sporta spēles, kā arī satiksmes negadījuma novēršana u.c. Vienmēr nepieciešams rūpīgi izsvērt, vai attiecīgais notikums ir uzskatāms ar pamatotu visas sabiedrības intereses objektu, vai arī tas tikai apmierina kādas savtīgas intereses, piemēram, personas attēls publiskots reklāmas nolūkos vai arī prese vienīgi vēlas izraisīt sensāciju un piesaistīt sabiedrības uzmanību.

Darbā atzīts arī, ka saskaņā ar CC 9.panta otro daļu, lai steidzamības gadījumā novērstu personas privātās dzīves aizskārumu, Francijā iespējams izmantot arī civilprocesuālo pagaidu noregulējuma tiesisko aizsardzību, kas ir vienkāršots un ātrs tiesas process viena tiesneša sastāvā (*référé*), nosakot pagaidu noregulējumu un neizlemjot pēc būtības pašu strīdu starp pusēm, par kuru nākotnē paredzēts pamatprocess jeb tiesvedība ar lietas izskatīšanu pēc būtības. Iespējamie tiesneša lēmumi iepriekšēja noregulējuma procesā ir lēmums konfiscēt iegūtos attēlus vai attiecīgos preses izdevumus, aizliegt turpināt grāmatas pārdošanu, uzlikt pienākumu atsaukt jau publicētu darbu no tirdzniecības u.c., un šis uzskaitījums nav uzskatāms par izsmelošu. Šos tiesību aizsardzības līdzekļus, piemēram, pienākumu atsaukt jau publicētu darbu no tirdzniecības vai aizliegumu publicēt darbu tiesa var arī piemērot, izlemjot lietu pēc būtības. Taču parasti nolēmumā, ar kuru tiesa izlemj lietu pēc būtības, tiek lemts par ar prettiesisko personības tiesību aizskārumu nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu. Personības tiesību aizskāruma vairumā gadījumu ir saistīts ar kaitējuma nodarīšanu, kura priekšnosacījums ir neatļauta darbība (*faute*), jo nemantiskā kaitējuma atlīdzība jeb morālā kompensācija iespējama vienīgi saskaņā ar CC 1382.pantu. Francijas tiesas atzīst arī netaisnas iedzīvošanās prasības iespējamību personības tiesību aizskāruma gadījumā. Ar netaisnas iedzīvošanās prasību aizskartajai personai ir tiesības saņemt to aizskārēja mantiskā stāvokļa pieauguma daļu, kas radusies no neatļautas personības tiesību izmantošanas, kā, piemēram, personas attēla prettiesiskas publiskošanas kādā no plašsaziņas līdzekļiem. Arī Francijā netaisnas iedzīvošanās prasība iespējama gadījumos, kad aizskartās personas attēlam ir nosakāma komerciāla vērtība un iespējams noteikt, kāda ir pastāvošā tirgus vērtība samaksai par personas attēla izmantošanu noslēdzot līgumu starp pusēm.

### **Trešā daļa:**

#### **Personības tiesību aizsardzības nodrošināšana Latvijas civiltiesību sistēmā**

##### **A Personības tiesību attīstības vēsture Latvijā**

Kaut arī Satversmē ir nostiprināts valsts pienākums aizsargāt personas privātās dzīves neaizskārumu un godu un cieņu, kas tādējādi aptver personības tiesību aizsardzības pienākumu, tomēr Latvijas likumdevējs līdz šim nav pieņēmis vispārēju civiltiesiskās aizsardzības regulējumu personības tiesību aizskāruma gadījumā. Cita starp tas ir saistīts ar apstākli, ka Latvijas Republikas Civillikums [Civillikums (CL)] izstrādāts 20.gadsimta sākumā (Civillikums stājās spēkā 1938.gada 1.janvārī) un personības tiesību atzīšana pozitīvajās tiesībās arī citās Eiropas tiesību sistēmās sekoja daudz vēlāk.

Ar 2006.gada 26.janvāra Civillikuma grozījumiem 1635.pants ir papildināts ar jaunu otro un trešo daļu, nosakot morālā kaitējuma definīciju un tā izpausmes veidus. Arī pirms šo

grozījumu spēkā stāšanās 2006.gada 1.martā saskaņā ar CL 1635.pantu bija noteikts, ka katra neatļauta tiesību aizskārums gadījumā aizskārējam ir jādod apmierinājums, tomēr tiesu prakse stingri pieturējās vienīgi pie gramatiskās tulkošanas, nerodot iespēju attiecināt šo pantu arī uz nemantiskā kaitējuma atlīdzību personības tiesību aizskārums gadījumā. Morālā kompensācija par personības tiesību aizskārums tika atzīta vienīgi par Civillikuma 2352.<sup>a</sup> pantā paredzēto atbildību par nepatiesu godu un cieņu aizskarošu ziņu izplatīšanu.

## **B Civiltiesiskā aizsardzība un morālās kompensācijas iespējas Latvijā personības tiesību pārkāpuma gadījumā**

### 1. Vispārējs ieskats Latvijas regulējumā

Privāttiesības kā tiesību joma, kas regulē attiecības starp personām, kas ir līdzvērtīgas savās tiesībās un pienākumos, tādās tiesiskajās attiecībās kā personības tiesību aizskārums masu mēdijos tomēr paredz civiltiesisku atbildību par aizskārums un nosaka pieļaujamās ierokšanās robežas garantētajās personības tiesībās, tostarp arī tiesiskās aizsardzības iespējas privātās dzīves aizskārums gadījumā. Līdz ar to Satversme kā augstākais normatīvais akts ir noteikusi personai piešķiramo tiesību apjomu, un tai pakārtotiem zemāka līmeņa likumiem normatīvo aktu hierarhijā ir jākonkretizē šīs tiesības un jānodrošina to aizsardzības mehānisms. Taču tas nenozīmē, ka gadījumos, kad attiecīgais regulējums nepastāv vai arī tas ir nepilnīgs, personai ir jāsamierinās ar tās tiesību aizskārums. Tā kā personas privātums aizsardzība Civillikumā nav noregulēta, tad viena no tiesiskās aizsardzības iespējām būtu, pamatojoties uz Satversmes 96. pantu, vērsties tiesā pret valsti ar prasību ņemt vērā ECT izstrādātos principus attiecībā uz personas privātās dzīves neaizskaramību masu informācijas līdzekļos un nodrošināt pietiekamu aizsardzību pārkāpuma gadījumā. Kā norādījusi Satversmes tiesa, Satversmes 92.panta trešais teikums, kas paredz, ka nepamatota tiesību aizskārums gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu, ietver vispārēju garantiju – ja valsts ir pārkāpusi indivīda tiesības, tam ir tiesības uz atlīdzību. Satversmes tiesa šajā spriedumā ir arī noteikusi, ka tāpat kā jebkura cilvēktiesību norma, arī Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti, ja vien pati norma neparedz, ka tās konkretizēšanai nepieciešams īpašs likums. Tomēr valsts nespēja nodrošināt pietiekamu privātās dzīves aizsardzību un atbilstošu atlīdzinājumu personas un masu informācijas līdzekļu savstarpējās attiecībās var būt par pamatu Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. panta pārkāpuma konstatēšanai.

Papildus pienākumiem, kuri dalībvalstīm uzlikti saskaņā ar Konvencijas 8. pantu, arī ar Rezolūciju Nr.1165 dalībvalstīm (tostarp arī Latvijai) ir uzdots nodrošināt savas nacionālās likumdošanas ietvaros darbojošās privātums aizsardzības garantijas. Tas izdarāms, vai nu izdodot jaunus likumus vai papildinot jau esošos likumus, kas garantē personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, tajos paredzot, ka:

- 1) jānodrošina cietušajai personai iespēja saskaņā ar civillikumu celt kaitējuma atlīdzības prasību par tās privātās dzīves aizskārums;
- 2) jānosaka redaktoru un žurnālistu atbildība par publikācijām, kas aizskar personas privāto dzīvi, tāpat kā tas ir noteikts par neslavas celšanu;
- 3) jāaizliedz izsekot vai vajāt personas, lai tās nofotografētu, nofilmētu vai ierakstītu, tādā veidā, ka tām ir traucēts baudīt mieru un klusumu, kādu tās sagaida savā privātajā dzīvē vai tādā veidā, ka tām tiek nodarīts fizisks kaitējums.

Lai noskaidrotu, vai Latvija ir pienācīgi izpildījusi pienākumu, ko tā uzņēmusies ar starptautiskajiem līgumiem, kā arī to, vai ir pietiekami nodrošinātas personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu privātās dzīves aizskāruma gadījumā masu informācijas līdzekļos, ir jāanalizē attiecīgais civiltiesiskais regulējums.

## 2. Civillikuma 1635.pants

Civillikuma 1635. pants gan pirms, gan pēc 2006.gada grozījumiem paredz kaitējuma atlīdzību jebkuras neatļautas darbības gadījumā, ciktāl aizskārēju var par to vainot. Lai kādu darbību atzītu par neatļautu, tai ir ne tikai jāpārkāpj likums (tiesības objektīvā nozīmē), t.i. darbībai vai bezdarbībai jābūt pretlikumīgai, bet arī jāaizskar cietušā subjektīvās tiesības. Līdz ar to CL 1635.pants paredz tāda kaitējuma atlīdzību, par kura rašanos tiesību aizskārējs ir vainojams un kas pārkāpj cietušā likumiskās intereses. Saskaņā ar profesora *Kalvja Torgāna* izstrādāto doktrīnu par vainojamības definēšanas aspektiem Latvijas civiltiesībās CL 1635.pantā paredzētajai atbildībai par deliktu ir trīs priekšnoteikumi: prettiesiska vainojama rīcība (ietver arī vainojamības vai attaisnojumu neesamības noskaidrošanu), kaitējuma esamība un cēloniskais sakars starp prettiesisko rīcību un kaitējumu. Vainojamības noskaidrošana ir sastāvdaļa procesam, kurā noskaidro, vai aizskārēja rīcība ir bijusi prettiesiska. Pēc profesora *Vasilija Sinaiska* ieskata likuma teksts aptver arī personisko, līdz ar to arī nemantisko tiesību aizskārums. Bez tam CL 1635.pants paredz ne tikai vienkāršu kaitējuma vai zaudējumu atlīdzību, bet gan apmierinājumu. Kaut arī Latvijas civiltiesību galvenais uzdevums ir nodrošināt mantisko attiecību ekvivalenci, likums aizsargā arī personiskus labumus, kurus nav iespējams aizstāt ar naudu. Nebūtu pareizi tādos gadījumos runāt tikai par zaudējumu atlīdzību. Kā norāda profesors *Kalvis Torgāns*, šā iemesla dēļ jēdziens „apmierinājums“ ir tulkojams plašāk un, ja tiesību aizskārums sekas ir nevis materiāli zaudējumi, bet gan citādas sekas, jāmeklē iespēja nodibināt mieru starp pusēm, samierināt kaut vai ar naudas palīdzību. Tādējādi jāatzīst, ka jau sākotnējā CL 1635.pantā iekļautā apmierinājuma kā tiesību institūta ideja bija samierināt cietušo un aizskārums izdarītāju. Tomēr līdz 2006.gada grozījumu spēkā stāšanās brīdim tiesu praksē CL 1635.panta regulējums tika uztverts sašaurināti kā materiālo zaudējumu atlīdzība un tika attiecināts tikai uz mantisko interešu aizsardzību. Tomēr, pretēji pastāvošajam tiesu prakses tulkojumam, autoresprāt, arī pirms 2006.gada grozījumiem CL 1635.pantā, likuma teksts nebija izsmeļošs un nemantiskā kaitējuma atlīdzības pamati netika ierobežoti vienīgi ar CL deviņpadsmitās nodaļas tiesisko regulējumu, jo CL 1635. pants saturēja ģenerālklausulu, kura paredz pienākumu atlīdzināt nodarīto kaitējumu jebkādas vainojamas darbības rezultātā. Tādējādi velkamas zināmas paralēles arī ar Francijas Civilt kodeksa [*Code Civil (CC)*] regulējumu, pirms tas tika papildināts ar CC 9. pantu. Līdz brīdim, kad privātās dzīves civiltiesisko aizsardzību Francijā nostiprināja CC 9.pantā ar likumu *de lege lata*, tiesas piemēroja CC 1382. pantu dažādu personisko tiesību aizsardzībai. Vēl joprojām personības tiesību aizskārumi, kurus neaptver CC 9. panta sastāvs, tiek subsumēti zem CC 1382. panta delikttiesību ģenerālklausulas.

Neskatoties uz to, ka tiesu prakses par personības tiesību aizskārums rezultātā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu vēl nav, jau kopš 1991.gada 1.janvāra ir spēkā Preses likums. Preses likuma 28. pants noteic, ka kaitējums, arī morālais kaitējums, ko masu informācijas līdzeklis nodarījis fiziskajai vai juridiskajai personai, sniedzot nepatiesas ziņas, ceļot neslavu un aizskarot tās godu un cieņu, publicējot ziņas un informāciju, kuru publikācija aizliegta ar likumu, masu informācijas līdzeklim jāatlīdzina šai personai likumā noteiktajā kārtībā.

Savukārt attiecībā uz ziņām un informāciju, kuru publikācija ir aizliegta ar likumu, šā likuma 7. panta ceturtnā daļa noteic, ka aizliegta un saskaņā ar likumu tiek sodīta masu informācijas līdzekļu izmantošana, lai iejauktos pilsoņu personiskajā dzīvē. Līdz ar to, pamatojoties uz Preses likuma noteikumiem, par personas subjektīvo personības tiesību aizskārumu – masu informācijas līdzekļu iejaukšanos personas privātajā dzīvē – paredzēta civiltiesiskās atbildības iespēja, tostarp morālā kaitējuma atlīdzības iespēja. Saskaņā ar Preses likuma 2. pantu prese un citi masu informācijas līdzekļi ir avīzes, žurnāli, biļeteni un citi periodiskie izdevumi, kas iznāk ne retāk kā reizi trīs mēnešos, vienreizējā tirāža pārsniedz 100 eksemplārus, kā arī televīzijas un radio raidījumi, kinohronika, informācijas aģentūru paziņojumi, audiovizuāli ieraksti, programmas, kas paredzēti publiskai izplatīšanai.

Tādējādi arī ar 2006.gada grozījumu CL 1636.pantā spēkā stāšanās brīdī, personības tiesību aizsardzības īstenošana skatāma kopsakarā ar Preses likuma 28.pantu. Nav pamatota CL 1635.panta šauri gramatiska iztulkošana, ka, lai persona aizsargātu savas aizskartās tiesības uz privāto dzīvi, likumdevējs tai ir uzlicis pienākumu pierādīt, pirmkārt, ka tās tiesības uz privāto dzīvi ir aizskartas, un, otrkārt, ka tā rezultātā ir nodarīts morālais kaitējums.

Vēl nav iespējams prognozēt, kā tiesu prakse vērtēs šos jautājumus, turklāt likumdevējs CL 1635.pantā jau ir noteicis izsmeltošu uzskaitījumu, nosakot kādu aizskārumu rezultātā pieņemams, ka personai nodarīts morālais kaitējums. Diemžēl jāuzsver, ka privātās dzīves aizskārumus neietilpst šajā uzskaitījumā, līdz ar to šāda aizskāruma gadījumā personai uzlikts papildu pienākums pierādīt morālā kaitējuma esamību. Darba autore uzskata, ka šis pienākums padara neefektīvu un būtiski apgrūtinā personības tiesību uz privāto dzīvi aizsardzību, jo personai uzliktā pierādīšanas pienākuma nasta par morālā kaitējuma esamību privātās dzīves aizskāruma gadījumā, turklāt nepastāvot likumdevēja izvirzītiem un nostiprinātiem kritērijiem morālā kaitējuma noteikšanā šāda aizskāruma gadījumā, kā arī nepastāvot judikatūrai šajā jautājumā, ir nepamatota un šodienas demokrātiskas sabiedrības tiesiskās attīstības tendencēm neatbilstoša. Visdrīzāk tiesu prakse šajā jautājumā veidosies ilgstošā laikā periodā, un paies laiks, kamēr tiesas atzīs to, ko bija noliegušas vairāku gadu garumā, kā arī izstrādās vienotu koncepciju personības tiesību uz privāto dzīvi aizsardzībā un morālā kaitējuma atlīdzināšanā. Neskaids ir arī jautājums par to, vai CL 1635.panta trešajā daļā ietvertais noziedzīgais nodarījums pret minētajām tiesībām skatāms sašaurināti, kas tādējādi nozīmētu to, ka šāds nodarījums jāpierāda ar tiesas spriedumu krimināllietā.

Nodrošinot personas ar vispusīgu un plašu informāciju par to tiesībām uz privātās dzīves neaizskārumu no masu informācijas līdzekļu puses, nepieciešams izskaust šobrīd pastāvošo sabiedrības mazo aktivitāti vai pat pasivitāti savu tiesību aizsardzībā. Taču tiklīdz personas apzināsies, ka nav pamatota masu informācijas līdzekļu iejaukšanās to privātajā dzīvē, ja tas nedod nekādu pienesumu diskusijai par sabiedriski nozīmīgiem notikumiem, bet ir tikai un vienīgi ar mērķi apmierināt ziņkārīgas un sensācijas alkstošas publikas intereses, pastāv iespēja, ka jau tuvākajā nākotnē šāda bezdarbība no valsts puses būs par pamatu Konvencijas 8. panta pārkāpuma konstatēšanai.

### 3. Morālās kompensācijas noteikšanas problemātika

Tā kā saskaņā ar CL 1635.panta otro daļu atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas, tiesai, piemērojot tiesas ieskatu, būtu jāvadās no CL 5.panta. Civillikuma 5.pants noteic, ka

gadījumos, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata vai atkarībā no svarīgiem iemesliem, tiesnesim jāspriež pēc taisnības apziņas un vispārīgiem tiesību principiem. Šis ir likuma pants, kurā ietvertais tiesas rīcības modelis savā būtībā ir procesuāla rakstura norma, kas tiesnesim norāda līdzekļus, ar kuru palīdzību nonākt pie normas, kuru izmantot kā premisu juridiskā siloģisma veidošanā. Tomēr CL 5.pantu nevar izmantot arī kā argumentu, kas ļautu tiesnesim brīvi un pēc sava ieskata noteikt kompensācijas lielumu un tiesas ieskats nekādā gadījumā nedrīkst tikt saprasts kā tiesas iespēja patvarīgi un nemotivēti noteikt atlīdzības lielumu, bet gan kā konsekventa vienas metodes piemērošana, kas vienādi jāveic visām tiesām un visos gadījumos.

Juridiskajā literatūrā ir izteikts viedoklis, ka tiesām, nosakot mantisko kompensāciju par goda un cieņas nepamatotu aizskaršanu, būtu jāņem vērā, vai piespriežamā summa izpildīs trīs galvenās funkcijas:

- 1) taisnīguma funkciju, t.i., tiesām būtu jāpiemēro CL 5. pants, jāraugās, lai spriedums atbilstu taisnības apziņai un vispārējiem tiesību principiem;
- 2) preventīvo funkciju – lai piesprieztā summa atturētu atbildētāju un citas personas no līdzīga aizskāruma nodarīšanas nākotnē;
- 3) samierināšanas funkciju – cietušajam jādod tik liela atlīdzība, kas viņu apmierinātu, saprātīgi izvērtējot atbildētāja spēju dot šādu atlīdzību.

Autoresprāt, izmantojot šādu formulu, būtu aprēķināms arī atlīdzības apmērs par nemantisko kaitējumu privātuma aizskāruma gadījumos. Taču attiecībā uz sākotnējā stāvokļa atjaunošanas pienākumu, jāuzsver, ka personības tiesību aizskāruma gadījumā nereti naturālā restitūcija tiesas ceļā objektīvi vairs nav iespējama, tādēļ, jo vairāk tiesai piemērojot tiesas ieskatu, būtu jāvadās arī no pušu samierināšanas funkcijas, proti, jādod cietušajam pietiekams apmierinājums kā kompensācija par neiespējamo restitūciju. Bez tam, īpaši no morālā kaitējuma apmēra noteikšanas kā vispārējas prevencijas viedokļa raugoties, būtiski nodrošināties, lai morālās kompensācijas augstais apmērs kā preventīvs līdzeklis šāda kaitējuma novēršanai nākotnē nepamatoti neierobežotu preses brīvību un Satversmes 100.pantā nostiprināto personas izteiksmes brīvību.

#### 4. Prasījums no netaisnas iedzīvošanās

Latvijas civiltiesībās, saskaņā ar CL deviņpadsmitās nodaļas „Prasījumi no dažādiem pamatiem“ V. apakšnodaļas „Prasījumi no netaisnas iedzīvošanās“ 2369. – 2392.pantu, tāpat kā Vācijas, Šveices un Francijas civilkodeksos, prasījumi no netaisnas iedzīvošanās dod prasītājam tiesību atprasīt no atbildētāja to, ko atbildētājs bez tiesiska pamata ir ieguvis no kreditora mantas vai uz kreditora rēķina. Galvenais kritērijs netaisnas iedzīvošanās prasībai ir tas, ka iedzīvošanās priekšmetam ir jābūt novērtējamam naudā. Kā uzsvērts Civillikuma komentāros, atšķirībā no zaudējumu atlīdzības prasības, prasības no netaisnas iedzīvošanās primārais uzdevums tomēr ir nevis prasītāja mantas sākotnējā stāvokļa atjaunošana, bet gan atbildētāja mantas neattaisnota pieauguma novēršana. Taču, lai Latvijā varētu izmantot Vācijas tiesu praksē un doktrīnā attīstīto tā dēvēto licences analogijas metodi netaisnas iedzīvošanās prasības apmēra noteikšanai, t.i., kā fikciju aprēķinātu noteiktu naudas summas apmēru, par kuru puses būtu varējušas līgumiski vienoties, jāpastāv kādai noteiktai aizskartās personas attēla vai vārda komerciālai jeb tirgus vērtībai. Līdz ar to tas iespējams vienīgi tādu personības tiesību aizskāruma gadījumos, kad notikusi personas attēla vai vārda neatļauta izmantošana un publiskošana, ja par to persona būtu varējusi sagaidīt zināmu samaksu.

Personas attēlam ir nosakāma tirgus vērtība īpaši tad, ja attēlotās personas ir sabiedrībā plaši atpazīstamas personas vai prominences, kuras par sava attēla izmantošanu reklāmā saņem atlīdzību. Ja šādu personu attēls tiek izmantots bez personas piekrišanas, prasības summas apmērs aprēķināms, ņemot par pamatu šāda personas attēla iespējamās izmantošanas atļaujas tirgus vērtību, par kuru abas iesaistītās puses būtu varējušas vienoties. Taču gadījumos, kad aizskartās personas attēlam vai vārdam šādu mantisko vērtību noteikt nav iespējams, tad licences analogijas metodi un līdz ar to arī netaisnas iedzīvošanās prasību Latvijā nevarētu izmantot. Līdz ar to praktisku apsvērumu dēļ netaisnas iedzīvošanās prasība personības tiesību aizskāruma gadījumā Latvijā šobrīd ir iespējama ļoti retos gadījumos. Aprēķināt izdevuma peļņas pieaugumu saistībā ar personas fotogrāfiju publiskošanu ne vienmēr ir iespējams. Noteikt personas attēla tirgus vērtību iespējams vienīgi tad, ja persona savā līdzšinējā darbībā ir saņēmusi samaksu par sava attēla izmantošanu vai tai ir bijis izteikts kāds reāls samaksas piedāvājums vai, pamatojoties uz salīdzināmiem tirgus apstākļiem kādas trešās personas attēla vērtības noteikšanā, iespējams objektīvi prezumēt aizskartās personas attēla tirgus vērtību.

### **C Preses brīvības un personības tiesību aizsardzības interešu izsvēršanas pamatprincipi**

Satversmes 100.pantā ir nostiprināta izteiksmes brīvība un preses brīvība, kas plašsaziņas līdzekļiem nodrošina tiesības brīvi izplatīt informāciju. Piemērojot ierobežojošos likumu noteikumus par personības tiesību aizsardzību, tie jāinterpretē konstitūcijas garā. Tādēļ arī katrā konkrētajā gadījumā, kad aizskartā persona nav devusi savu piekrišanu savu aizsargāto personības tiesību nodošanai masu saziņas līdzekļu lietošanā, nepieciešams veikt personības tiesību un preses brīvības interešu izsvēršanu, lai noteiktu, kuras no šīm abām pretnostatītajām interesēm konkrētajā lietā ir vērtējamās augstāk un tādējādi uzskatāmas par prioritārām. Tādējādi arī Latvijas tiesām lietās par personības tiesību aizskārumiem plašsaziņas līdzekļu darbībās, izvērtējot personas privātuma aizskāruma aizsardzības samērojamību ar iespējamo Satversmes 100.pantā nostiprināto preses brīvības ierobežojumu, būtu jāvadās no darbā izvērtētās sfēru teorijas. Tiesai katrā konkrētajā lietā jāizvērtē, kuras sfēras privātuma tiesības ar plašsaziņas darbībām ir aizskartas un vai tādējādi preses brīvības ierobežojums ir pieļaujams un samērīgs.

#### **Nobeigums: secinājumi un tēzes**

#### **Pētījuma rezultātā autore secina un izvirza aizstāvēšanai šādus priekšlikumus un secinājumus:**

1. Personības tiesības ir katrai personai piemītošas tiesības uz savas personības attīstību, tai skaitā tiesības noteikt sava privātuma jomas robežas, uz sava attēla izmantošanas ierobežošanu un tiesības nepieļaut aizskarošu nepatiesību izplatīšanu par savu personību. Personības tiesības katrai personai izpaužas kā tiesības brīvi lemt par savu privātumu un par savas personības atspoguļojuma izmantošanas iespējām trešajām personām, atļaujot vai liedzot plašākai sabiedrībai ielūkoties noteiktās personības izpausmēs. Personības tiesības jānošķir no valodnieciski līdzīgā termina – personiskās tiesības, kas ir personai piemītošu neatsavināmu tiesību kopums.

2. Personas tiesības uz privātumu jāsamēro ar pretnostatītām citu personu un sabiedrības interesēm. Sabiedrības intereses pamatojamības izvērtēšana saistāma ar tiesību doktrīnā izstrādāto sfēru teoriju par dažādām personības privātuma jomām. Saskaņā ar šo teoriju katras personības dzīve norit vairākās sfērās - intīmā sfēra, slepenības sfēra, privātā sfēra (gan mājas apstākļos, gan bauda arī zināmu telpisku aizsardzību ārpus mājas apstākļiem), sociālā sfēra, publiskā sfēra. Vienīgi par personas darbību publiskajā sfērā preses brīvība bauda visstiprāko aizsardzību attiecībā pret personības tiesību ierobežojumiem, jo publiskajā jomā valda princips, ka personai, kura apzināti ir nostājusies „prožektoru gaismā”, ir jāsamierinās ar to, ka par viņu tiek veidotas ziņas un izteikti viedokļi medijos. Personas dzīves norises intīmajā, slepenības un privātajā sfērā savukārt bauda absolūtu privātuma aizsardzību.

3. Pretēji pastāvošajai šaurākajai izpratnei, ar personas attēlu jāsaprot ne vien fotogrāfija, bet gan jebkurš personas attēlojums – zīmējums, karikatūra, fotomontāža un pat dubultnieka uzvedība. Par priekšnoteikumu personas attēla definēšanai uzskatāma attēlotās personas atpazīstamība vai identificēšanas iespējamība. Tādējādi attēls ir jebkurš personas ārējais veidols, ciktāl to kā tādu iespējams atpazīt. Atainošanas veids un līdzeklis nav izšķirošais.

4. Pašreiz spēkā esošais regulējums Latvijā nenodrošina efektīvu privātuma aizsardzību atbilstoši Eiropas Padomes norādījumiem. Eiropas Padomes Asambleja ar Rezolūciju Nr. 1165 *Par tiesībām uz privātumu* ir uzdevusi dalībvalstīm nodrošināt savas nacionālās likumdošanas ietvaros efektīvas privātuma aizsardzības garantijas, tai skaitā nodrošināt aizskartās personas tiesības civiltiesiskā kārtībā prasīt iespējamo nodarītā kaitējuma atlīdzību par neatļauto iejaukšanos personas privātajā dzīves sfērā un masu mediju pārstāvjiem uzlikt atbildību par tādu materiālu publiskošanu, kas pārkāpj personas privātās dzīves neaizskaramību. Tādējādi, kaut arī cilvēktiesības kā publiskās tiesības darbojas tiesiskajās attiecībās starp indivīdu un valsti, Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra ir nostiprinājusi praksi, kas atzīta arī doktrīnā, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pants un no tā izrietošās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ir attiecināmas arī uz tiesiskajām attiecībām starp personām. Līdz ar to Civillikuma 1635.pantā būtu ietverams tiešs nemantiskā kaitējuma atlīdzināšanas pienākums personas privātuma aizskāruma gadījumā.

5. Latvijas tiesu praksē izmantotā un no citu valstu piemēra pārņemtā publiskās personības definēšana vērtējama kritiski. Tiesību piemērotājam Latvijā nebūtu strikti jāizdala atsevišķu publisko personību loku, bet gan katrā atsevišķā gadījumā jāvērtē, vai preses brīvības un sabiedrības interese iegūt informāciju ir pamatota un attaisnojama saistībā ar sfēru teoriju. Sabiedrības interese par kādu personu var pastāvēt ilglaicīgi vai arī tikai uz pārejošu laiku saistībā ar kādu konkrētu notikumu. Latvijai ir saistošs ECT atzinums, ka tas vien, vai attiecīgā persona ir vai nav atzīstama par absolūto vai relatīvo publisko personību, vēl pats par sevi nedod tiesības bez piekrišanas izplatīt vai publiskot šādas personas attēlu vai aizskart citas personības tiesības. Katrā konkrētajā gadījumā vienmēr jāizsver pretnostatītās aizsargātās personas intereses un sabiedrības un preses pamatotās intereses.

6. Neskatoties uz to, ka Latvijas civiltiesībās nav viena vispārēja personības tiesību regulējuma, darbā pamatots, ka Latvijā ir juridisks pamats privātuma aizsardzībai. Civillikuma 2352.<sup>1</sup>pantā atsevišķi noregulēta viena personības tiesību izpausme - personas goda un cieņas aizsardzība. Otra šajā darbā apskatāmā personības tiesību izpausme - personas

tiesības uz privātumu, tai skaitā personas tiesības uz savu attēlu, atvasināmas no Satversmes 96. pantā nostiprinātās pamattiesības par personas tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, Bērnu tiesību aizsardzības likuma 9.pantā īpaši nostiprinātās bērna tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, kā arī valsts pienākums nodrošināt šo tiesību ievērošanu, tai skaitā ieviest darboties spējīgu likuma aizsardzību. Arī Preses likuma starp absolūtajiem aizliegumiem kā nublicējama informācija 7.panta ceturtajā daļā ietverts aizliegums iejaukties personas privātajā dzīvē ar plašsaziņas līdzekļu starpniecību, tādējādi šā likuma 28.pantā ietvertais kaitējuma atlīdzināšanas pienākums ir piemērojams ne vien goda un cieņas aizskārums, bet arī personas privātuma aizskārums gadījumā.

7. Pretēji pastāvošajam tiesu prakses tulkojumam, arī pirms 2006.gada grozījumiem CL 1635.pantā, Civillikuma teksts nebija izsmeļoši ierobežojošs un nemantiskā kaitējuma atlīdzības pamati ar CL deviņpadsmitās nodaļas tiesisko regulējumu netika ierobežoti. CL 1635. pants saturēja ģenerālklausulu, kura paredzēja iespēju prasīt apmierinājumu no aizskārēja jebkādas vainojamas prettiesiskas darbības rezultātā. Līdz ar to arī Latvijā, autoresprāt, jau pirms 2006.gada grozījumiem CL 1635. pants aptvēra arī nemantiskā kaitējuma atlīdzības pienākumu un tas bija piemērojams visos personības tiesību aizskārums gadījumos, kuri nav aptverti ar 2352<sup>1</sup>. panta regulējumu. Kaut arī Latvijas tiesu prakse neizšķīrās par labu šādam tiesību tālākveidošanas ceļam, tiesību normas piemērotājs būtu varējis aizpildīt šķietamo likuma robu, veicot atbilstošu likuma iztulkošanu, kā arī izmantojot salīdzinošo tiesību metodi.

8. Gadījumā, ja tiesas CL 1635.pantu tulkos vienīgi izmantojot gramatisko interpretācijas metodi un CL 1635.panta trešajā daļā ietverto nosacījumu „noziedzīgs nodarījums” tulkos tādējādi, ka aizskārums fakts jāpierāda ar tiesas spriedumu krimināllietā, neievērojot, ka arī ar civiltiesisku pārkāpumu iespējams aizskart CL 1635.pantā minētās tiesības, Latvija nav pienācīgi izpildījusi Eiropas Padomes uzliktos pienākumus personas privātuma tiesību nodrošināšanā arī civiltiesiskos strīdos.

9. Izvērtējot citu romāņu – ģermāņu tiesību loka judikatūru un sasaistot to ar Eiropas Padomes Rezolūcijas Nr. 1165 *Par tiesībām uz privātumu* nostādnēm, darbā pamatots, ka Latvijas tiesību piemērotājam būtu jāpārņem prakse, ka morālais kaitējums personības tiesību aizskārums gadījumā uzskatāms par pierādītu, ja pastāvot cēloņsakarībai starp prettiesisko darbību un personības tiesību aizskārums, konkrētā aizskārums sekas ir paliekošas un tās nav iespējams novērst ar citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Tādu kaitējumu, kas nodarīts ar neatļauti iegūtas personas privātās dzīves nianšes atspoguļojošas fotogrāfijas publicēšanu presē, kas kalpojusi vienīgi sabiedrības sensācijas intereses remdēšanai, nav iespējams nedz novērst nedz kompensēt vienīgi ar atsaukuma vai atvainošanās publicēšanu.

10. Lai nodrošinātu efektīvu personas privātuma tiesību aizsardzību, nepieciešams veikt grozījumus CL 1635.pantā, izsakot panta trešo daļu sekojošā redakcijā:

*„Ja šā panta otrajā daļā minētā neatļautā darbība izpaudusies kā personas goda un cieņas aizskārums vai personības tiesību uz privātumu pārkāpums vai kā noziedzīgs nodarījums pret personas dzīvību, veselību, tikumību, dzimumneaizskaramību, brīvību, ģimeni vai nepilngadīgo, pieņemams, ka cietušajam šādas darbības rezultātā ir nodarīts morālais kaitējums. Citos gadījumos morālais kaitējums cietušajam jāpierāda”.*

11. Darbā pamatots, ka personības tiesību mūsdienīga izpratne Latvijā šobrīd ir nevis likuma roba jautājums, bet gan tiesību piemērošanas jautājums. Tas, ka rakstītās tiesības Latvijā atstāj novārtā personības aizsardzību un ar to saistītā kaitējuma atlīdzināšanu, izskaidrojams ar privāttiesību sistēmas rašanās laikā pastāvošajiem uzskatiem un attiecībām 20. gadsimta sākumā, kad izstrādāja Latvijas Republikas Civillikumu. Civiltiesiskās aizsardzības tieša regulējuma trūkumu personības tiesību aizskārums gadījumā Latvijā iespējams novērst ar mūsdienīgu tiesību piemērošanu, veicot CL 1635.panta iztulkojumu kopsakarā ar Preses likuma 7.pantu un 28.pantu, balstoties uz Satversmē un Konvencijā garantētajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību, un ECT tiesas judikatūrā izstrādātajiem principiem.

12. Balstoties uz apstākli, ka personas tiesību uz attēlu normatīvā regulējuma trūkums Latvijā rosina situāciju, kurā plašsaziņas līdzekļu darbībā rada visatļautību, nepieciešams šādu regulējumu noteikt ar likumu. Normatīvais regulējums par personas attēla izmantošanu varētu tikt iekļauts papildinot spēkā esošo Preses likuma redakciju ar jaunu atsevišķu 7<sup>1</sup>.pantu:

**„7<sup>1</sup>.pants. Personas attēls**

*(1) Aizliegts publicēt personas attēlu bez attēlotās personas piekrišanas. Šaubu gadījumā piekrišana uzskatāma par saņemtu, ja attēlotā persona par tās attēlu ir saņēmusi atlīdzību. Pēc attēlotās personas nāves turpmākos 10 gadus nepieciešams saņemt mantinieku piekrišanu.*

*(2) Bez šā panta pirmajā daļā noteiktās personas piekrišanas saņemšanas atļauts publicēt:*

*1) attēlus, kuros attēlotas publiskas personības;*

*2) attēlus, kuros attēlota persona saistībā ar sabiedriski nozīmīgu notikumu, sanākumi vai pasākumu;*

*3) attēlus, kuros persona attēlota kā publiskas telpas vai ainavas sastāvdaļa vai atrodas kāda notikuma fonā;*

*(3) Šā panta pirmajā un otrajā daļā noteiktā atļauja personas attēla publiskošanai nav attiecināma uz tāda veida attēlu publicēšanu, kas aizskar personas privāto dzīvi vai citas ar likumu aizsargātās attēlotās personas vai tās mantinieku tiesiskās intereses“.*

13. Darbā autore ir pamatojusi, ka, lai pierādītu personas privātuma aizskārums faktus, nepieciešams izvērtēt, vai uz to nav attiecināms kāds no sekojošiem attaisnojumiem:

1) personas piekrišanas saņemšana;

2) ja attēlā persona nav individuāli atpazīstama vai personas attēls redzams attēlā no publiska pasākuma;

3) persona ainavas vai publiskas telpas fonā ir nejauši;

4) persona attēlota mākslas darbā;

5) aizskartā persona ir atzīstama par publisku personību un tās personības tiesību aizskārums saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā noteiktajiem kritērijiem ir samērīgs attiecībā pret aizsargātām preses brīvības interesēm un sabiedrības pamatotām tiesībām uz informāciju.

Visos citos gadījumos personības tiesību ierobežojums uzskatāms par personas subjektīvo tiesību prettiesisku aizskārums un aizskārējs uzskatāms par vainojamu personības tiesību aizskārums nodarīšanā.

14. Latvijas Civilprocesa likums atšķirībā no Vācijas un Francijas civilprocesuālā regulējuma neparedz iepriekšēja noregulējuma institūtu pirms prasības izskatīšanas pēc būtības. Tomēr arī Latvijā līdz prasības pilnīgai izskatīšanai un likumīgā spēkā stājušās tiesas sprieduma panākšanai personības tiesību aizskārums lietā būtu nepieciešams nodrošināties pret iespēju, ka personības tiesību aizskārums vēl aizvien turpinās un kaitējuma apmērs pieaug. Iespējamais līdzeklis personības tiesību aizskārumā, kā panākt, ka tiek pārtraukta personības tiesību aizskārums turpināšanās un līdz ar to arī nemantiskā kaitējuma apmēra palielināšanās, ir prasības nodrošināšana saskaņā ar Civilprocesa likuma 137.pantu. Kā iespējamie prasības nodrošinājuma līdzekļi šāda veida prasībās saskaņā ar Civilprocesa likuma 138.pantu iespējami: ar personības tiesību kaitējumu saistītā preses izdevuma, grāmatas vai cita veida materiālu apķīlāšana un aizliegums atbildētājam veikt noteiktas darbības.

15. Darbā pamatots, ka personības tiesību aizskārums gadījumā, saskaņā ar CL 2391.pantu ir iespējams celt netaisnas iedzīvošanās prasību, ja prasītājs var pierādīt, ka atbildētājs būtu iedzīvojies uz prasītāja rēķina un personības tiesību labumam – attēlam, ir nosakāma mantiska vērtība. Tomēr, atšķirībā no Vācijas un Francijas situācijas netaisnas iedzīvošanās prasība personības tiesību aizskārums gadījumā Latvijā šobrīd ir iespējama ļoti retos gadījumos, jo noteikt personas attēla tirgus vērtību iespējams vienīgi tad, ja persona savā līdzšinējā darbībā ir saņēmusi samaksu par sava attēla izmantošanu vai viņai ir bijis izteikts šāds reāls samaksas piedāvājums, vai arī konkrētās personas attēla tirgus vērtību ir iespējams noteikt izvērtējot citus objektīvus apstākļus.

### **Pētījuma rezultātu publiskošana**

Promocijas darba pētījuma rezultāti un galvenās pamatnostādnes atrodamas sekojošās autores publikācijās:

Publikācijas:

- 1) Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas un Vācijas Federālās Augstākās tiesas judikatūras loma privātās dzīves tiesiskā regulējuma attīstībā Vācijas civiltiesībās. *Likums un tiesības*, 2004, 6.sēj., nr. 12 (64), 354.lpp.;
- 2) Personas tiesības uz attēlu saistībā ar privātās dzīves neaizskaramību salīdzinošo tiesību aspektā. *Likums un tiesības*, 2006, 8.sēj., nr. 8 (84), 234.lpp.

Autore sava pētījuma tēzes apspriedīs starptautiskajā zinātniskajā konferencē „Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā pēc ES paplašināšanās”, kas norisināsies Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē no 2007.gada 25.-26.janvārim. Konferencē autore ir apstiprinājusi tēmu „Personības privātuma tiesību attīstība tiesību tālākveidošanā”.

## Topicality of the Subject

The topic of the thesis was chosen on the basis of the observations that issues concerning privacy and personality rights nowadays are becoming more and more topical and inadequate assessment of them might lead to consequences to a greater or smaller extent dangerous for a democratic society, inter alia, by not ensuring individuals the rights to enjoy the daily life freely and without any hindrances, without unreasonable publicity, just for the sake of satisfying public curiosity. The modern society and especially living in the century of rapid development of mass media unfortunately bring along also threats to personality and privacy. The intimate and private spheres of each person are thoroughly individual in its self-independence and self-value. However, mass media are gaining increasing control over the life stories of individual persons without demonstrating any concerns about their personal feelings, by merely distributing them to the curious and sensation thirsty public. In addition to the initial function of the press – to inform the society on the current issues by preserving the nature of news - more rapid development can be observed in the field of the so-called „yellow or boulevard press”, whose objectives and tasks are utterly different. The technical achievements – high resolution photography, surveillance cameras and other technical auxiliary equipment make it possible to publish the most secret details of private and intimate lives. Undoubtedly, one of the keys to success in this sphere hides in the condition that such publications seemingly grant the average reader or viewer the power to take decisions concerning the privacy of popular persons or even influence it.

By considering the totalitarian regime experienced under the Soviet rule and its formal nature of human rights, when supplementing the Constitution of the Republic of Latvia (hereinafter – the Constitution) with the chapter on fundamental human rights, in articles 95 and 96, the Latvian legislator especially underlined the protection of honor and dignity and inviolability of private life. Although the codification of Latvia’s positive civil rights – the Civil Law – currently does not disclose this, on the one hand, deep perception of personality and on the other hand, comprehensive possibility to turn against tort, the Civil Law contains a direct normative regulation on protection of a separate sphere of personality rights, namely, protection against distribution of information infringing person’s honor and dignity, which is set down in the Civil Law, section 2352.<sup>1</sup> Thus, to develop the legislative system of Latvia in line with the guidelines of the Council of Europe, Latvia as a Member State of the Council of Europe has assumed certain international obligations in the sphere of personality rights.

On 17<sup>th</sup> of December 2005 some 20 publicly recognized persons in Latvia published an announcement in *Sestdiena* - supplement to the daily newspaper *Diena*, wherewith they were protesting against the activities of the „yellow” and „boulevard press” and the „shot-hunters”, by requesting them to observe their rights to privacy. As indicated by one of the author’s: “One morning I open the magazine and discover that within the last couple of months somebody has followed me, and part of my private life is revealed in the yellow press. Secretly taken photos from some celebrity’s wedding, somebody caught in front of the maternity hospital holding the newborn, and someone else wailing at relative’s funeral.” Mass media justify their activities with freedom of press and expression and with general public rights to be informed, thus „where is the border and is there one at all” – was the rhetorical question asked by the authors of the message.

Of course, one cannot underestimate the role of freedom of press within a representational democracy, where it is a constituent part of a free and democratic state system. Thus, this position provides also vast possibilities for influencing public opinion. The relations between the state, the mass media and individuals are subject to changes, by regarding the existing problem with respect to infringement threats of privacy and personality rights and the applicable civil liability protection methods. The freedom of press as a fundamental right is being expressed as a subjectively public protection against intrusion of the state in the activities of the press, by especially prohibiting any political censorship. Nevertheless, state's increased counteraction and securing of the protection of human rights against too strong dominance of public opinion and tendentious publications and the increasing concentration of the so-called yellow or sensation press, is needed more and more. The large amount of magazines, newspapers, radio and TV programs is increasing the tension of the competition and demands topicality and exclusiveness of information. Besides, the state has the duty to protect certain persons from such publicity that could infringe fundamental rights of such persons. Especially large interest the mass media demonstrate in publicly known persons.

Notwithstanding the fact that as for today the topic of the thesis has been comparatively seldom revealed in Latvia's case-law and currently there is no case-law concerning civil liability for infringement of the rights to privacy, the issues examined in the thesis are to be considered a material legislative and publicly political problem. The issue on civil protection of privacy is the subject of various in-depth and narrower public discussions.

### **Terminology used in the thesis**

To choose possibly precise legal terminology for the thesis and to separate it from other legal institutions in Latvian law, and to avoid formulating similar and misleading terms, the authoress is of the opinion that it is necessary to keep apart from the terminology already used in other legal branches. With the term 'personality rights' to be understood are such protected rights and legal benefits, which are granted to a person on the basis of unity of qualities characterizing the person internally and visually and its uniqueness. In Latvia with personality rights one should understand the expressions deriving from the individual fundamental rights set down in articles 95 and 96 of the Constitution, to freely enjoy the inviolability of one's private life and to enjoy honor and dignity of one's personality in the eyes of the society on the basis of the consequences deriving from one's activities. Comparing with the legal terminology in other countries – *Allgemeines Persönlichkeitsrecht* in the German language; *droits de la personnalité* – in the French language, and the closest term describing personality rights in the Latvian language is - *personības tiesības*, whereas in the English language to describe privacy rights in a wider sense the term *right to privacy* is used.

Therefore, with the term *rights to privacy* one understands rights possessed by each person to develop one's personality, inter alia, to determine the spheres of privacy and set limitations for usage of one's image and to prohibit distribution of abusive, untrue information about one's personality. The rights to privacy of each person are expressed as rights to freely decide and determine usage of the above by any third persons, by permitting or forbidding wider public to be aware of the expressions of rights of the respective personality. Personality rights (*personības tiesības*) have to be separated from the linguistically similar term personal rights (*personiskās tiesības*), what is a set of rights possessed by and unalienable from a person. The rights to privacy have to be separated also from the

formulation to be found in the Civil Law – private delict, which includes a comprehensive range of intangible infringements, including, bodily injuries, infringement of personal freedom, sexual inviolability and person’s honor and dignity. Such division between personal (intangible) and tangible derives from the terminology used in the Civil Law in connection with differentiation of the consequences of the infringement of rights – compensation for tangible damages and intangible harm. Therefore, the personality rights as a branch of personal rights protected under the law is much wider than the thorough list of private delicts provided in chapter 19 of the Civil Law.

### **The objective, tasks, structure and methods used in the thesis**

**The objective.** The scope of the thesis is to conduct a research on civil liability and civil basis for intangible harm with respect to personality rights and especially the rights to privacy in the legal system of Latvia and to provide a comparative survey of the experience of the continental law legal system jurisdictions in development of personality rights and civil liability regulation. Besides, the thesis should prove whether the rights to receive compensation for moral damage as provided in the Civil Law, Section 1635 is a sufficient regulation also in case of infringement of personality rights.

**Tasks.** The main task of the thesis is to conduct a study of personality rights as a separate institution of law by paying special attention to the forms of expression of the personality rights - the rights to privacy and person’s rights to one’s image, by considering them also in the context of persons rights to protection of honor and dignity, which are normatively regulated by the Civil Law of the Republic of Latvia. The task of the thesis, inter alia, is to assess whether Latvia has duly fulfilled the obligation to ensure privacy, as imposed by the Council of Europe. The thesis examines legal remedies for infringement of personality rights as well as options for indemnity and compensation for the harm caused in the result of such tort as provided in the Civil Law of the Republic of Latvia, by paying special attention to intangible harm, and by comparing the above with the existing personality rights’ doctrinaire understanding, case-law and problems of the continental law legal system countries.

By extendedly construing and systematically interpreting Latvia’s legal system and by linking the regulation provided in the Constitution and the Civil Law with the objective to obtain effective legally protected rights and benefit protection possibilities, the thesis offer a fundamental analyses of the conceptual problem and traces the three main tasks proposed:

- First of all, by taking into consideration the presumable lack of written norms in the Civil Law, the rights to privacy have been examined in the entire legal system of Latvia on the whole, by simultaneously identifying the specific features of intangible harm caused in the result of tort;
- Secondly, the conclusions, experience, doctrinaire legal sources and the case-law of other continental law legal system countries were analyzed and applied to define and systematize the specifics of the problematic of the personality rights;
- Thirdly, the aspects of the personality rights were evaluated in interrelationship with Latvia’s international liabilities in the sphere of human rights and the guidelines provided for in the case-law of the European Court of Human Rights.

To achieve the set objective, the tasks were analyzed in stages, step by step. The reverse

sequence research order was chosen for the thesis - from the historical perspective, by starting with the examination of the most topical personality rights in the light of human rights issues, then continuing with foreign doctrines and case-law samples and by finally arriving to the possible solutions of the problem issues in Latvia's circumstances.

**The structure of the thesis.** Structurally, the thesis consist of the introduction and three expended research parts, the summary part, which also includes proposals and conclusions put forward by the authoress. The final part of the thesis is the list of the used literature and legal sources. The principal parts consist of chapters with separate subordinated sub-chapters. The issues described in separate sub-chapters are divided into sub-clauses.

The thesis consists of 219 pages.

**Methods used in the thesis.** The following scientific research methods were used for elaboration of the promotional work: the comparative method, the analytical method and the historical method.

Because of the contents of the thesis, the set objective and tasks, one of the main research methods used was the analytical method. It is applied both when studying the case-law, the positive law as well as the legal doctrine of Latvia and the experience of other countries. Therefore, the found analysis is the basis of the conclusions made in the thesis. In the course of progression, the thesis reveals also analytical and critical reflections. On the basis of the above reflections were developed proposals for an overall concept of the personality rights tort and its normative regulation in Latvian law. In order to accomplish the above, the thesis provides an assessment of the necessity for civil liability for privacy both form the practical as well as theoretical viewpoint.

The historical research method is also of essential importance for elaboration of the thesis. In order to understand the meaning and the position of personality rights – and especially, the rights to privacy, in the contemporary civil law system, it is necessary to know and to understand the historical circumstances, law development and philosophy trends, which persisted within the time period of stabilization of the personality rights in the jurisdictions of other countries. Besides, the contribution of the historical method is also the basis for discovery of *ratio iuris* of each legislator.

The conception of the thesis, mostly, is based upon comparative research of rights in the jurisdictions of the largest continental law legal systems – Germany and France; by also for the purpose of separate issues considering the legal regulation and the personality rights application praxis of Austria and Switzerland. Wherewith, the comparative method was used both for the analyses of the normative regulation of other jurisdictions and the case law. The legal doctrine has also been examined from the perspective of the comparative method.

### **The theoretical and practical meaning of the thesis**

The theoretical meaning of the topic of the thesis is based upon the fact that no comprehensive scientific studies in the sphere of personality rights have been conducted in Latvia so far. In addition to lack of general regulation of the protection of personality rights in the legal system of Latvia, the existing case-law has also not paid sufficient attention to the

changes incurred in the course of time. The Latvian National Human Rights Office in its research on person's rights to image, which is one of the spheres of inviolability of private life, concluded, that the courts of Latvia have adjudicated just a couple of cases on usage of person's image in mass media. The situation has not changed much and there still is no case-law concerning claims on person's rights to private life and inviolability of private life in mass media and the court has not satisfied a single claim which would be based upon the above. Considering this legislative gap and on the basis of the Constitution, the thesis examines the possible legal remedies for violation of personality rights and their efficiency. The above legal remedies were evaluated also in connection with indemnification of moral harm, as provided in the Civil Law, Article 1635, and assessed were the contents and the extent of the civil remedy applicable to the protected interests of other persons concerned, by paying special attention to the contrasted fundamental rights to the freedom of expression, press freedom and the public rights to be informed.

When describing the importance and contribution of the conducted research, it should be noted that, having assessed the comprehensive praxis of other continental law legal system countries, the dissertation outlines the possible perspectives of intangible harm in case of violation of personality rights in Latvia, what could serve as basis for further development of application of the rights in Latvia's civil law. This conception is based upon a comparative research of the rights in the largest continental law legal system jurisdictions – Germany and France, whereas for the purpose of particular issues, the legal regulation and personality rights application praxis of Austria and Switzerland were also considered. Thus, it is to be admitted that despite the growing interest on the topic of the dissertation, until development of the thesis, only a couple of scientific researches have been published on this topic in Latvia and therefore, for the purpose of the thesis, the authoress has mostly used foreign doctrinaire works and case-law, as well as the basic principles established by the European Court of Human Rights in cases concerning infringement of personality rights.

**Practical importance of the thesis.** Despite the fact that the promotional work has a theoretical inclination, its practical meaning is linked to the possible options for legal systematization of the problem issues. The thesis names definite solutions and possible novelties, both in connection with application of personality rights in the course of further development of law and also provides particular proposals for editorial changes in separate laws. The thesis can be used, first of all, for widening the understanding on the possibilities for protection of the civil liability in case of infringement of personality rights in court, and secondly for in-depth study of personality rights theory within the framework of law studies.

### **Approbation of the results**

The results of the research conducted in the thesis are included both in scientific publications and have been proposed for discussion for an international scientific conference. The list of the publications and information on the above conference are provided at the end of this summary.

The thesis has been discussed at the department meeting of the Civil Law Department, Faculty of Law, University of Latvia as well as in several workshops at the Copenhagen Business School (Denmark), Arhus University (Denmark), Arhus Business School (Denmark), Odense University (Denmark) and the University of Latvia.

## Description of the used information sources, literature and legal sources

The literature used for the promotional work includes a comprehensive range of literature sources of foreign authors, as well as publications and comments on the topic of the thesis provided by law professors and field specialists.

With regard to the fact that no monographic works have been published on the exact subject matter of the thesis in Latvia so far, the authoress has used articles and comments provided by highly qualified civil law specialists – professor *Kalvis Torgāns*, professor *Kaspars Balodis*, *Agris Bitāns*, as well as articles and comments of other authors on tort law and on the peculiarities of the institution of moral harm. For the purpose of the work, the authoress has also used researches and articles of field specialists on the current situation concerning rights to privacy in Latvia in the context of the civil law. Because of the limited accessibility of Latvian literature - monographs, articles, civil law codification comments of foreign - German, French, Swiss etc. law specialists were widely used in the thesis.

For establishing and defining the theoretical issues connected with personality rights and the infringement of the above, the authoress has used literature sources from the beginning of the 20th century, whereas several articles date back even to the end of the 19th century.

To be noted are the monographs and articles of recognized doctrinaire work authors of the continental law legal system jurisdictions which were used for the purpose of developing the promotional work, such as *Heinrich Hubmann*, *Peter Schlechtriem*, *Christian von Bar*, *Jürgen Helle*, *Ernst von Caemmerer*, *Matthias Prinz*, *Karl Wenzel*, *Thomas Legler*, *Roger Nerson*, *Pierre Kayser*, *François Rigaux*, *Jacques Ravanas* and others.

In addition to the positive law of Latvia, the work also contains a considerable regulation of foreign normative legal acts – Germany, Switzerland, Austria and France, mostly, but not limiting to legal acts regulating civil law codification and persons rights to one's image.

Much attention in the thesis has been devoted to judgments adopted by the European Court of Human Rights on issues concerning human rights aspects of the rights to privacy, as well as widely discussed is the case-law of general jurisdiction courts of other countries and separately the judgments of the Federal Constitutional Court of Germany. The thesis also assesses judgments adopted by the court institutions of Latvia with respect to the subject-matter. Likewise, for the theoretical development of separate issues the case-law materials of the Constitutional Court of the Republic of Latvia were used.

## Short description of the research

### First Part

#### Introduction to the subject and the international requirements for protection of personality rights

##### A Introduction

The introductory part of the thesis indicates the topicality of the thesis, the proposed objectives and tasks of the research and research methods. This part also includes the theoretical and practical aspects of the novelties of the research. To provide an overview on the used literature and law sources, a general description has been provided. The first part is concluded by description of the used terminology.

##### B The meaning of the term *person* in general language usage and the historical development of personality rights

To evaluate the development of a person as an institution of law from the initial understanding of the concept “person” till nowadays and the connection of the above with the subject of the research – the personality rights, the issue is considered in the light of the historical development of the law and legal philosophy.

In this part of the thesis personality rights are evaluated as a consensus between the personality and the rights, which ensure existence of a person as an individual in the legal society without losing one’s individuality and primary needs of a personality. Such guaranteed legal protection with respect to definite aspects of personality rights unmistakably correspond the interests of a democratic society. Examined is also the issue, that the private delict, the protection against which is provided in the claim rights is defined in all European countries, by including life, bodily injuries, infringements of health and personal freedom, and most often also covering protection against infringement of person’s honor and dignity. The law systems of European countries have developed several dogmatic approaches wherewith the issue on protection of various personality rights in definite circumstances are solved – such as person’s rights to privacy, inter alia, the rights to one’s image, protection of honor and dignity. There are countries with well developed comprehensive law institutes comprising the entire sphere of personality’s legal expression – general personal rights, to which the rank of the highest constitutional principle of private law has been assigned. Such regulation exists in Germany and Greece. The majority of the European law systems have chosen the “special personality rights” approach. So, for example, in the Nordic countries – Denmark, Sweden and Finland – as sufficient is considered inclusion of the protection of separate special personality rights in the legal system, by foreseeing general regulation of the liability for tort. Thus, what concerns regulation of special personality rights in various European countries, present are various visions concerning personality rights torts to be protected against by law. So, the English legislator was long enough discussing and considering the necessity to foresee in the law system liability for infringement of privacy, and by adopting the *Protection from Harassment Act* in 1997 has made an important step for ensuring protection of personality rights, although this regulation covers only a small share of the problematics discussed in the thesis. Other aspects of personality rights are to be found in the tort law of various legal contents.

The jurisdiction and the doctrine of the United States of America of the previous century has a very important role in development of personality rights and protection of privacy. The article “The Rights to Privacy”, whose authors are *Samuel Warren* and *Louis Brandeis* which was published in the *Harvard Law Review* in 1890, is the most popular ever written private law essay and is considered the primary source for legal protection of privacy in the United States of America (USA). In this article the authors came up with a persuasive announcement, that the common law legal system provides each individual the rights to determine to what extent he/she wants to share his/her opinion, feelings and emotions with others. By recognizing the rights of a person to protect private information from public disclosure, *Samuel Warren* and *Louis Brandeis* defined it “as the rights to be left in peace”. This part of the thesis examines also the historical development of the case-law of the rights to privacy in the USA. The first important personality rights litigation in the USA traces back to more than 100 year’s old history – the 1902 case - *Robertson v. Rochester Folding Box*. The court rejected the case by substantiating it with the fact that there is no applicable law, no precedent and even no law comments on recognition of person’s rights to privacy and therefore such rights cannot and should not be recognized in accordance with the laws of the State of New York, because the courts are not authorized to adopt a laws – such functions has only and solely been granted to the legislator. However, although the court did not recognize the rights to privacy in this case yet, the above case is to be considered an essential advancement in development of the rights to privacy in the USA, because after adoption of the above court judgment the legislators of the State of New York amended the state laws, in order to change the judgment. A diametrically opposite ruling, which was adopted three years later in the state of Georgia bears witness on important developments in the sphere of personality rights - the *Paolo Pavesich* case. The court of Georgia did not take over the praxis and the argumentation of the court of New York and by satisfying the claim of *Paolo Pavesich* recognized that the insurance company has to compensate the harm caused from the violation of the rights to privacy. The court recognized that a person, who desires to live a partially discrete life has the rights to decide time, place and way of disclosing oneself publicly, and the human body cannot be exhibited publicly any time and place, without the consent of the person, and that the rights of a person to present oneself publicly in any, for the above person suitable place and time, are included in the rights of the person to the personal freedom. The 1905 judgment of the court in the *Paolo Pavesich* case was the first court ruling recognizing individual’s general rights to privacy.

### **C The regulation of personality rights and privacy protection in the international civil law documents and the case-law of the European Court of Human Rights**

This part of the thesis describes international legal obligations of a state in the sphere of personality rights. The rights of a person to the private life and its inviolability are laid down both, in important general and also regional international legal acts. The United Nations (UN) Universal Declaration of Human Rights, Article 12 protects the private life of individuals, by separately defining the family, the inviolability of one’s apartment, secrecy of correspondence and protection of honor and dignity. A similar regulation is included also in the UN International Covenant on Civil and Political Rights, Article 17, as well as in the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter – the Convention), Article 8, which provides that “*Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.*” In Latvia the rights to inviolability of the

private life on constitutional level are laid down in Article 96 of the Constitution, whereas the protection of honor and dignity is secured by Article 95 of the Constitution.

The personality rights which are protected under Article 8 of the Convention - the understanding of privacy – on the level of international law in the Member States of the Council of Europe are developed on the basis of the case-law of the European Court of Human Rights (hereinafter – the ECHR). The private life guaranty which is laid down in Article 8 of the Convention, first of all, has been created to ensure development of the personality of an individual in relations with other individuals without intervening from outside. Such protection embraces intimate, family and social sphere. Each person, as a full-pledged member of the society has the rights to independently decide and to determine the possibilities of public access to such issues which concern only and solely the private life of the individual. However, the Convention protects also other rights and freedoms, which in certain circumstances can be at conflict. The freedom of speech is laid down in Article 10 of the Convention. By regarding the importance of freedom of speech, the case-law of the ECHR underlines the particular role of mass media in a democratic society – provision of information on important and topical issues. However, the ECHR in its praxis has also admitted that the freedom of press does not mean that everything is allowed and has foreseen the option to limit the expression of freedom of press. Cases, where the freedom of speech and the interests protected by the inviolability of private life are in contrast can be very different and each case has to be regarded separately, on the basis of the particular circumstances. It is important to remember that any rights can be restricted, provided, there is a legitimate purpose thereof and one of such purposes can be protection of the rights of other persons. Thus, any restriction of rights has to be always commensurable with the scope and necessary for a democratic society. The commensuration, therefore is expressed in such a manner that the restriction of the rights cannot exceed the public benefit from it. One has to attempt to find a compromise to ensure protection of both contrasted legal interests, thus, in case it is impossible, one has to evaluate the interests in order to verify to which of the protected interests should be given preference.

On January 23, 1970 the Parliamentary Assembly of the Council of Europe in the Declaration on mass communication media and human rights, which was adopted with the Resolution No.428 (1970), defined the rights to privacy as follows: “the right to live one's own life with a minimum of interference“. In 1998 the definition was supplemented with the rights to control one's own data. For the purpose of the Convention, the privacy of a person is linked also with the role of the person and the position it takes in the society. The ECHR recognizes restriction of the protection of the so-called public figures or popular persons. The Resolution No.1165 (1998) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe dated 26<sup>th</sup> of June, 1998 “On the Rights to Privacy” (hereinafter - the Resolution No.1165) provides a definition of a public figure: “Public figures are persons holding public office and/or using public resources and, more broadly speaking, all those who play a role in public life, whether in politics, economy, arts, social sphere, sport or any other domain“. Therefore, also for the purpose of the Convention, a public, recognized figure is a person that has earned public attention and has become publicly recognized because of his/her activities. Consequently, one may conclude that all other persons are not to be considered public figures.

The ECHR in its judgment adopted on June 24, 2004 in the case *for Hannover vs. Germany* on publication of the photos of the Princess Caroline of Monaco in the yellow press of

Germany, decided that therewith Germany has violated Article 8 of the European Convention on Human Rights (hereinafter – the Convention), where it is determined that “everyone has the right to respect for his private and family life“. According to the opinion of the authoress, this ECHR judgment can be regarded one of the most important milestones in separating protection of privacy of prominent persons and the freedom of press as fundamental rights protected by the Convention, and the interests of the so-called „sensation press“. In this judgment on infringement of the private life of the Princess Caroline by the state of Germany, the ECHR admitted that the Convention obliges the state to not only observe protection of private life as provided in the Convention in one’s activities, but even more, imposes upon the state the duty to warrant and to develop an actually operating legal mechanism, which would ensure effective respect of private and family life also in the spheres which touch upon relations between two persons without direct participation of the state. The issues specified in the judgment of the ECHR are also attributable to unauthorized acquisition and usage of person’s photography what opposes the private interests of the person. In the above Princess Caroline case, the ECHR established that the protection provided by the state of Germany was insufficient for fulfillment of the international legal obligations. The court considered that it is necessary to fundamentally separate news facts – even disputable and controversial - that could possibly provoke debates in a democratic society with respect to politicians and the function entrusted upon them and dissemination of details of their private lives to the society, even more in relation to such persons, to which no official national functions have been entrusted, because the “watchdog” role of press and other mass media in a democratic society is attributable and assignable only and solely to such information. In this concern, the ECHR repeatedly stressed the obligation of every Member State of the Council of Europe to comply with the Resolution No.1165, to prevent unjustified and unilateral interpretation of freedom of expression, by erroneously considering that the society has the rights to know “entirely everything” about public figures, because Article 8 of the Convention ensures that the protection of privacy and family is not only theoretical or illusory, but has a practical meaning and powerful force. Therefore, the ECHR in its judgment in this case decided that the public does not have a legitimate interest to find out how Princess Caroline behaves herself and acts in her private life, despite the fact that she is publicly widely recognized and known person. Even if such interest still exists, as for example, the commercial interests of mass media to publish and distribute photos and articles which reveal the private life of a publicly recognized person, then such interests are not protected by the Convention. Therefore, for the purpose of each separate case, and because of this binding interpretation of the Convention by the ECHR, the theory applied by the state of Germany and other countries described in the thesis concerning restrictions to the rights of public figures to their image and especially the rights of absolute public personalities to their image are to be evaluated very narrowly and are compatible with the privacy interests of the said person and justified interests of the public to information. The interpretation of the Article 8 of the Convention and the possible consequences of this judgment to the obligations of the Member States, Latvia inclusive, for ensuring effective civil liability protection of the rights to privacy against mass media are obvious and the necessity for more comprehensive discussion of this issue in Latvia - well grounded.

**Part Two:**  
**The concept and regulation of the personality rights in the jurisdictions of continental law legal system**

**A The historical development of personality rights in the civil law system of Germany and in the praxis of the Federal Constitutional Court and Federal Supreme Court**

This part of the thesis describes the contribution to the rights of the judges and to further development of the law in developing the understanding about personality rights in Germany. In Germany, general personality rights are rights created by the case-law, by filling in the gaps in the personality protection and obtaining legitimation through the values laid down in the Constitution of the Germany – the Basic Law [*Grundgesetz* (GG)] Article 1 part one and Article 2 part two. German courts have recognized general personality rights (*Allgemeines Persönlichkeitsrecht* – ger.) through further development of the law and the rights of the judges and currently the sphere of protection of these rights in Germany is much wider than the protection of honor and dignity so far known in the case-law of Latvia. General personality rights include person's rights to one's name and non-misrepresented representation of the person itself, keeping of private secrets and other expressions of personality rights, and the compensation for intangible harm or indemnity for such tort has already become self-evident. Despite the fact that in the normative regulation of the German Civil Code [*Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB)] general personality rights have not been expressed positively, in 1954 the Federal Supreme Court of Germany through judges rights in the case *Schacht-Brief* admitted general personal rights to be “*other rights*” for the purpose of the BGB, Article 823, part one, by simultaneously indicating that the formulation provided in the law has “*the uncertainty and the wideness of a general clause*” and is to be regarded a “*general clause with an indefinite scope*” and these rights should be perceived only as “*framework rights*”. Therefore the judges and other law enforcers, in each separate case have to assess the opposed, protected interests, by carefully assuring to which of the interests the privilege should be given to: general interests of the injured person or the activities of the injurer – as a free expression of his/her person, because both the parties of the dispute - the injured and the injuring party – have the rights to free expression of one's personality and its legal protection. German personality rights have considerably contributed from the German case-law. The protection of the rights to receive compensation for the harm caused from violation of general personality rights, by adjudicating financial compensation for the caused intangible harm, was first established by the judgment in the case *Herrenreiter*, whereas subsequent developments of the issue in the German case-law are to be found in the judgment in the case *Ginseng* and on the level of constitutional litigation - maintained by the judgment in the *Soraya* case. The scope of the very issue was gradual development of the scope of legal protection. Therefore, persons, whose personality rights have been violated, thus who quite often could not prove existence of any tangible harm, could initiate a claim on compensation of the caused intangible harm. The next stage in German case-law was the interconnection of general personality rights with claims deriving from unjust enrichment, i.e. enrichment at the cost of the personality rights of other persons. It meant that the material benefit gained from unauthorized usage of somebody's personality rights could be reclaimed as unjust enrichment. Such court's approach is reflected in the judgment in the *Paul Dahlke* case, where unauthorized usage of person's image (photo) for the purpose of advertising, was considered unfair enrichment of the user of the photo. In this judgment the court admitted that a photo cannot be published without the consent of the person which is seen on it and that the amount

of the compensation in this case is the amount, which the publisher would have to pay for receipt of the permit from the respective person for usage of the photo by observing valid conditions of the respective market.

Material case-law developments are attributable also to the representation of person's character, in the so-called *Mephisto* case (*Mephisto-Entscheidung*), which is based upon the claim of the sole heir of the late actor and quarter master *Gustav Gründgen*. The court admitted that the behaviour of the character of the prototype of *Grundgen* in the novel written by Klaus Mann "*Mephisto*" (in German - „*Mephisto – Roman einer Karriere*“) is falsely represented and therefore inadmissible. The representation of person's life and character is also protected by the personality rights. The above refers to cases, when a person, who is acquainting oneself with the representation of some other person's life and character, is truly relying upon the authenticity and genuineness of such representation. Therefore, the main prerequisite is that present should be a genuine association with some real person.

## **B Germany's example for civil claims in case of infringement of personality rights**

### 1. Compensation for the inflicted harm

According to the German Civil Code (BGB), Article 249, the main scope of indemnification of losses is to renew the initial condition of the injured person, which would have existed, in case the respective infringement of rights and the harm deriving thereof would have never incurred. Therewith one should not understand the material and immaterial condition and circumstances that existed before the tort, but rather renewal of such a *hypothetical condition*, which most likely would have been developed, if no such tort would have been inflicted.

Although the most frequent consequence of violation of general personality rights is immaterial damage to the injured person, emergence of material damage is also possible, for example, if the injured person has lost his/her job in the result of a publication of false information injuring one's honor and dignity. According to German legal doctrine, an immaterial damage, by regarding the fact of illegal infringement of privacy, has incurred if the emotional perception of a person has been heavily injured and she/he has concerns that, because of the above, the public could hereinafter be negatively declined towards him/her or even avoid further contact. Sufficient proof for immaterial damage could be the very fact, that the injurer has unlawfully violated personality rights of some other person and that there is a causal relationship between the unlawful activity and the infringement of the personality rights. The claimant only has to prove that the inflicted harm could not be fully eliminated by other means. Especially, if the talk is on violation of personality rights in mass media, it is assumed by the publication fact itself that the violation is continuing and cannot be fully eliminated. Consequently, the very fact of a publication violating personality rights is to be recognized a sufficient proof for the fact that immaterial damage has been caused to the injured. According to the authoress, it is material to underline, and it has also been recognized in German law doctrine and case-law, that it is impossible to express in terms of money the exact value of the immaterial damage. Only some adjusted or compensating payment for the immaterial damage is possible. Wherewith the so called "damages for pain" (*Schmerzensgeld*) is only a symbolic compensation. Thus, the compensating or reconciling function becomes apparent also in the condition, that by initiating a claim on indemnification of immaterial

damage, the injured is ready to recognize the particular amount as a compensation for the injury. It has been laid down already in the very first judgment recognizing the institute of compensation for immaterial damage that the compensation for the caused immaterial damage has two main functions – the compensating or the reconciliation function (*Ausgleichsfunktion*) and the satisfaction function (*Genugtuungsfunktion*). Thus, it does not mean that for satisfaction the injured needs an additional amount of money. The satisfactory and compensating nature of the damages is to be understood only and solely as the function of compensation for the inflicted immaterial damage. It is important to note, that according to the dogmatics of the German Civil Code, the damages claim is only filling in a gap in the legislation and it is applicable only subordinately, i.e. together with some other legal remedy, as for example, retraction (*Widerruf*) or the rights to a counterstatement (*Gegendarstellung*), thus, as sufficient is considered also the possibility of some other compensating claim. Besides, compensation for immaterial damage is demanded only in case, if the tort cannot be eliminated by means of some other legal remedy, as for example, revocation of the published information or a prohibition to perform certain activities (*Unterlassungsanspruch*). Therefore, when deciding on the obligation to indemnify the moral harm in each particular case, in addition to assessing whether the consequences of the particular offence cannot be eliminated by means of other legal remedy, the court assesses compliance of the violation of the personality rights with the following preconditions applied for damages claims:

- 1) Severity and importance of the violation;
- 2) Possible grounds for such activities of the injurer;
- 3) The level of guilt of the injurer.

## 2. Unjust enrichment claims

Regardless the fact whether the injured person can claim compensation for the immaterial damage or not, important are also the claims deriving from unjust enrichment. According to the German Civil Code, Article 812 “a person, who without having any legal grounds thereof has gained legal benefit at the costs of some other person, is to be considered unjustly enriched and is obliged to return each and every legal benefit obtained in such a manner.” Besides, the advantage of unjust enrichment claims is that they do not depend upon the level of guilt of the injurer or existence of losses and therefore can essentially increase the protection of the injured person. Since unjust enrichment claim is not a claim for indemnity of losses, the injured person does not have the duty to prove, that he/she him/herself could have been able or wanted or could use the personality rights or that the damages to the injured person have incurred exactly thereof. Unjust enrichment claims also do not depend on the moral stand of the injured person. Such illegal invasion of the personality rights could include both – dissemination of information injuring one’s honor and dignity, spreading of illegal information on person’s private life, including storage, processing and preparation for publication of such unlawfully obtained information etc.

## 3. Revocation claim

If the personality rights have been infringed by means of disseminating false information, inter alia false information injuring person’s honor and dignity, the injured person has the rights to demand revocation of such information. The main precondition is the publicity of the disseminated information. It is impossible to revoke such statements, which

have been addressed solely to the injured person and have not been published for third persons. Likewise, no revocation claim is possible on disseminated opinion or a biased viewpoint of a person, which cannot be recognized as allegation of fact (*Tatsachenbehauptung*).

#### 4. Action for injunction

Application of action for injunction (*Unterlassungsklage*) is a negator civil claim, directed towards refraining from or prohibiting to perform some particular activity. By applying for action for injunction the injured person can turn against some already existing or anticipated unlawful infringement of personality rights. Two types of such negator claims are distinguished: the so-called preventive claim for refraining from action, whose scope is to prevent some possible illegal infringement in the future, and the preventive application of action for injunction, whose scope is to prevent the continuance of an already existing illegal infringement.

### **C General personality rights in Switzerland**

The milestone of personality's civil protection in Switzerland is the Swiss Civil Code, [Zivilgesetzbuch (ZGB)] Articles 27 and 28. In comparison with Germany, where the general clause of general personality rights - Article 823 of the Civil Code was developed in the result of further expansion of judges' rights and the law, in Switzerland the personality rights have been normatively laid down in the law itself. Article 27 of the Swiss Civil Code provides that valid are no such obligations whose consequences cause excessive limitation of person's freedom - "no one can refuse from one's freedom or limit it to such an extent that its implementation opposes the law or good habits." Whereas ZGB Article 28 regulates external protection of personality rights from third persons: „each, whose personality is illegally infringed can turn to the court against anyone, who was involved in the infringement. An infringement is illegal, if the injured person has not given his/her consent thereof or if it is not justifiable with higher private or public interests or law". The above articles of the Swiss Civil Code are the basis for and various categories of special personality rights have derived thereof.

With the concept "personality rights" the Swiss legal doctrine understands such pool of person's individual legal values (or "personal benefit"), which, because of existence of the above, can be the subject of a violation. According to the authoress, such definition is very general, thus, to be taken into account is also the fact, that it is very complicated to grasp the essence of personality rights, wherewith the difficulties to provide an exact definition of the term are understandable. Infringement is always the consequence of some event, whereas any event usually derives from the activities of some person. The regulation provided in Swiss law does not describe the contents of the infringement, thus, on the basis of the verbal formulation provided in the law, in order to admit some influence upon personality rights to be a violation of the personality rights, it is necessary to establish a particular degree of infringement and the actual intervention in the personality rights of the injured person. A demarcation line should be drawn for each case separately, thus the injured person should have a protected interest for implementation of his/her rights. The regulation of the Swiss Civil Code is based upon the principle that any infringement of personality rights is to be considered illegitimate. With the concept "illegitimacy," legally allowed activities are

separated from legally prohibited activities. As far as personality rights belong to absolute rights, i.e. in relation to all rights applicable, illegitimate is any violation, unless a justification thereof is available in the applicable law, as for example, the consent of the concerned person or other higher, predominant interests. In the second part of Article 28 of the ZGB the legislator has laid down three cases when the violation is not considered illegitimate:

- 1) If the person has consented thereof;
- 2) In case of existence of some higher, predominant private or public interests; and
- 3) If applicable is some justification provided in the law.

#### **D A review of the comparative law on person's rights to one's image in the context of protection of privacy**

The concept of person's rights to one's image in Germany, Austria and Switzerland is regulated both normatively and also developed in the case-law. Regulation of the rights to one's image in Germany is included in the Law Regulating Copyright to Works of Portraiture and Photography [*Kunsturheberrechtsgesetz (KUG)*]. KUG, Article 22 provides that person's image can be disseminated or placed for public examination only in case of receipt of the consent form the person depicted in the above picture and, in case of any doubts, the consent shall be considered granted, if the person has received remuneration for its image. Consequently, the main precondition for application of the KUG is the existence of an image (picture) and for the purpose of the KUG, an image is any representation of person's external shape. The form and the means of representation are not the determinant factors – the image can be a picture, a cartoon or even a comics image. Therefore, an unwritten precondition for defining the image could be the possibility of identification or recognisability. Such recognisability could also derive from the text or publication attached to the image, and usage of such elements as painting out the eyes of the person with a black line or sun glasses, provides no warranty at all that the person will not be recognized. To evaluate whether the depicted person can be identified or not, the person should not necessarily be recognized by each occasional passer-by, it will be sufficient, if the person would be recognized by his/her acquaintanceship. The KUG, Article 22 determines that the consent of the depicted person is necessary and exemptions from the law are provided only in cases specified in the KUG, Article 23. Wherewith, according to the KUG, Article 23 the consent of the person is not necessary if:

- (1) The person cannot be individually recognized or is seen on pictures taken at public events;
- (2) The person has got on the background of a scenery or picture accidentally;
- (3) The person is portrayed in a work of fine arts;
- (4) The represented person is considered to be a figure of the "contemporary society", i.e. public figure (*Personen der Zeitgeschichte*).

A similar legal regulation is included in the Austrian Copyright Law [*Urhebergesetz (UrhG)*], Article 78, part one. Wherewith also in Austria the publication of the image of a person is admissible only upon receipt of the consent of the presented person, with the only exception – public figures, provided, the publication of its image does not infringe the private or intimate life of such person. In Switzerland the legal regulation of person's rights to the image derives from the Swiss Civil Code [*Zivilgesetzbuch (ZGB)*], Articles 27 and 28, which form the core of the legislative basis for protection of personality rights.

In the case-law of Germany, Austria and Switzerland the concept of public figure has developed in similar ways. Public figures are defined as „*Personen der Zeitgeschichte*”, what, directly translating from the German language means “persons which are entering the contemporary history”, thus, it should be underlined, that such designation of the concept is to be regarded not only in connection with “ history as a science”, but more widely. At present, the most recognized and dominant viewpoint in Germany does not sets the precondition, that the person has to deliberately become publicly visible, therewith understanding one’s own intentional activities in the result of which the person has received wide public attention and interest; currently the decisive factor is whether publication of the image according to the opinion of the audience is the object of justified general interest. Thus, the classification of public personalities or figures of the contemporary society as general public interest might cause misuse of publication rights, therewith enforcing the rights to not obtain the consent of the person for publishing its image. So, for example, by regularly informing on some person’s private life and by repeatedly publishing some public personality’s photos, the so-called yellow press could by no means appeal to representation of public interests. From the perspective of the teleological interpretation method, the equitable sense and scope of this legal regulation is that not everything of public interest should be declared the object of public interest. Public interest has to be legitimate, grounded, protection worthy and true. The European Court of Human Rights in its case-law has arrived to the above conclusion already repeatedly. In Germany, Austria and Switzerland there is a theory on the basis of which distinction between absolute and relative personalities is made. An absolute public personality is a person who fully or absolutely belongs to the contemporary history because of its achievements in some particular sphere of life. Thus relative public personalities are such persons that can be recognized as figures of interest of the contemporary history only relatively or partially, because of some particular event or fact. The roots of the public personality doctrine are found in French law.

## **E Personality rights after death. The models of Germany and Switzerland**

In Germany the legal capacity of a physical person ends with its death, the personality rights practically end with the death of the person, because these rights can be effectuated only by a living person. Thus the personality rights are not completely erased with the death. The German Federal Supreme Court considers that the honor and dignity of a person, as well as undisturbed development of the personality during one’s life time is sufficiently protected only in case, if the person can live with the conviction, that the reproduction of his/her life will be protected at least against rough misrepresentation also after his/her death Separate personality issues are protected also after the death. There we can talk on the so-called personality rights after death or the post-mortem personality rights. Though, as far as the person can no longer exercise his/her rights, a representative for exercising these rights is required. Usually such representative is a person accordingly appointed by the deceased during the lifetime. Thus, if no such representative has been appointed during the lifetime, the legal representative is appointed in accordance with the regulation of the legal representation. Practically, usage of the personality of a deceased person for advertising purposes is considered a violation of the post-mortem personality rights. So for example, the name of *Marlene Dietrich* could not be used for branding cars or other items, thus a completely different legal solution was applied in case, when the name of *Marlene Dietrich* was used to advertise the musical „*Marlene*”.

Contrary to the approach chosen by German legislators, in Switzerland there is no dispute on the fact that the personality rights would end with person's death and therefore the personality rights are not inheritable upon the death of the subject of the personality rights. However, the Swiss law recognizes protection of the memory of the deceased or the so called relatives' rights to respect which actually uphold certain personality rights claims after person's death. Thus, these rights are not based upon the personality rights of the deceased, but upon the one's of his/her relatives and therefore on its merits and contents differ from the post-mortem personality rights protection theory. Therefore, by referring to one's personality rights, the relatives of the deceased in Switzerland can turn against publication of the image of the latter. The promotional work includes a reference to the historical judgment passed by the Swiss Federal Supreme Court in 1944, where the court admitted that the publication of the image of the famous Swiss painter *Ferninand Hodler* on his deathbed injured the feelings of respect of his widow.

By evaluating and comparing the above-mentioned post-mortem rights protection patterns, it was recognized in the thesis that in comparison with the theory on person's rights to memory integrated in Swiss law, one of the advantages of the protection of the post-mortem personality rights is that the protection of the rights of a deceased person does not depend on the protection of the personality rights of his/her relatives. Consequently, application of rights is independent from the fact whether the deceased has any relatives at all and whether they want to actively exercise their rights in this respect. Another important advantage is that a person has the opportunity to take due care on his/her post-mortem personality rights already during his/her lifetime, because of the possibility to appoint (choose) a person, who will protect his/her rights after the death in case of violation of his/her personality rights. Thus, certain problems arise because of the ambiguity with respect to the term of protection of the post-mortem personality rights. Nevertheless, it has to be admitted that the protection provided by the post-mortem personality rights does not guarantee overall protection of the deceased, because even in this case, some relative has to effectuate these rights and actively turn against such tort. Thus, what concerns protection of the post-mortem rights in Latvia, no positive legal regulation is applicable and a long process would be needed in order to integrate such in the existing legal system. According to the authoress, the theory on protection of person's memory in Latvia could be attributed to the existing legal regulation and its possible interpretation. It means that in addition to general personality rights guidelines it would not be necessary to adopt any particular new legal norms in order to achieve the set goal – provide a possibly comprehensive protection of the personality rights of the deceased on the basis of the law.

## **F Code Napoleon and protection of personality rights in France**

Initially the French Code Civil dated 1804 or the so-called Code Napoleon (*CC*) ignored the protection of private life and other personality rights. The Code Civil included no separate norms regulating protection of personality rights. The very legal idea that a person could claim for inviolability of intimacy or versatile secrets of his/her private life appeared in France later, when the privacy violations had become frequent and consequences – more dangerous. Also in France it was the case-law, which gradually started to provide protection to the person's rights to privacy, on the basis of the general clause of the *CC*, Article 1382 on the civil liability for tort. Thus, actual recognition of the personality rights in France through court was strengthened on the basis of the example offered by German legal doctrine. By

considering the rapid development of mass media and the growing frequency of cases of intrusion in the private life, the necessity for civil protection of personality rights was gradually growing and in 17<sup>th</sup> of July 1970 the French Code Civil was amended. According to these amendments, the French *CC* Article 9 provided: “everyone has the rights to respect for his/her private life...” These amendments normatively fixed the already existing case-law in the French Code Civil. So, according to the *CC*, Article 9, part two, the court may at its own discretion apply any civil remedy for prevention of a violation of the private sphere. According to the *CC*, Article 9 in case of an unlawful violation of person’s privacy in France indemnified are both – the material losses and the immaterial damage. Nowadays the *CC* Article 9 has become one of the most frequently applied articles of the Code and is used also conceptually – as a legal norm in association with which also other personality rights are interpreted, not only the rights for protection of the private life of the injured. Although the main stress in the normative regulation of the French *CC*, Article 9 is put on the personal privacy, in literature much is talked also about personality rights (*droits de la personnalité*) as of a material element of the legal regulation. From the perspective of the normative regulation, the *CC* Article 9 protects solely the private life of a person (*vie privée*), whereas other aspects of the personality rights are not directly included in this article, however, to be taken into account is that each individual violation of the personality rights on its merits includes also a violation of one’s private life. With violation of private life, the *CC* Article 9 understands a manifold range of possible violations of the personality rights, whereas the violations of personality rights which do not go under Article 9 of the French Code Civil are protected by a general regulation on the liability in case of tort - *CC* Article, 1382. Already in 1955, before the above amendments to the Code Civil, the court adjudged the newspaper *France Dimanche* to pay the actress *Marlene Dietrich* a moral compensation for the caused immaterial harm in the amount of 1 200 000 (one million two hundred thousand) French Franks for publication of series of articles about the life of the actress “My life, Marlene Dietrich” („*Ma vie, par Marlene Dietrich*”) without her consent. Also in France public figures („*personnes publique*” or „*personnes connues du public*”) are recognized as an object of general justified public interest. With the concept public figure in France one understands such persons, which, by regarding their public activities, are frequently in the centre of public attention and therefore causing public interest also about such spheres of the above person’s life which could also affect person’s private life. Such legitimate public interest about the private life of such third persons in France is justified with various considerations.

Also in France, with image one should understand any representation of a person, if the above person can be thereby recognized. Therefore, it is already sufficient with some certain similarity of the picture with the person, i.e. with picture are understood not only photos, but any type of representation – paintings, cartoons, etc. Special consent of the person to the publication of the image is not required also when the talk is on some event of justified public interest and the image depicts the person in public environment („*lieu public*”) during performance of some public activities linked to the event or any process material for general public. Such events or processes include, for example, warfare, sport games, prevention of a traffic accident etc. It is always necessary to carefully assess whether the respective event is to be considered an object of justified public interest or it is just satisfying some selfish interests, as for example the image of a person is published for promotional purposes or mass media desire to solely cause sensation and attract public attention.

It is also recognized in the thesis that according to the CC, Article 9, part two, to prevent tort of person's private life because of urgency, in France it is possible to apply legal protection provided by the civil procedural preliminary ruling, which is a simplified and fast court procedure by one judge (*référé*) sitting who applies preliminary ruling, without resolving the dispute between the parties on its merits, thus the proceedings or hearing of the case on its merits is anticipated in the future. The possible decision of the judge in such preliminary ruling could be confiscation of the obtained pictures or the respective press issues, prohibition to continue selling of the book, imposition of the obligation to withdraw sales of an already published book, etc, and this listing is not to be considered complete. The above legal remedies, such as the obligation to withdraw an already published work from sales or the prohibition to publish the work can be applied by the court also when resolving the case on its merits. Thus, usually such ruling wherewith the case is resolved on its merits, decides upon the indemnification of the harm caused by such unlawful injury of personality rights. In most cases the violation of the personality rights is connected with harm caused in the result of some prohibited activities (*faute*), because indemnity for immaterial damage or the moral compensation is possible only on the basis of CC, Article 1382. The French court admits the possibility of an unjust enrichment claim in case of violation of personality rights. The person affected by unjust enrichment has the rights to receive from the violator the share of the increase of his/her property gained from unauthorized usage of personality rights, as for example, from unlawful publication of person's image in some mass media. Also in France, unjust enrichment claims are possible in cases when a certain commercial value can be attributed to the image of the injured person and it is possible to determine the current market value for usage of person's image, to be paid when concluding an agreement between the parties.

### **Third Part: Protection of personality rights in the civil law system of Latvia**

#### **A The historical development of the personality rights in Latvia**

Although the Constitution imposes the state the duty to protect the inviolability of privacy and honour and dignity, therewith comprising the obligation to protect the personality rights, the Latvian legislator insofar has not adopted a general civil liability protection regulation for infringement of personality rights. The above, inter alia is connected with the condition that the Civil Law of the Republic of Latvia [Civillikums (CL)] was drafted at the beginning of the 20<sup>th</sup> century (the Civil Law came into force on 1<sup>st</sup> of January 1938) and the recognition of the personality rights in the positive law of other European legal systems followed latter on.

With the 26<sup>th</sup> of January 2006 amendments to the Civil Law the Article 1635 was supplemented with a second and third paragraph, by laying down the definition of moral harm and its forms of expression. Although already before effectuation of the above amendments in March 1, 2006 it was admitted, that in accordance with the CL, Article 1635 in case of an unauthorized delict, the injurer has to grant satisfaction, thus the case-law strongly followed the grammatical interpretation, without granting the possibility to apply this article also to indemnity of immaterial harm resulting form infringement of personality's rights. Moral compensation for infringement of personality rights was recognized only with respect to civil

liability provided in the Civil Law, Article 2352.<sup>a</sup> for spreading of information that injures person's reputation and dignity.

## **B Civil liability and possibilities of moral compensation for violation of personality rights in Latvia**

### 1. General insight in Latvia's regulation

Private law as a legislative norm which regulates relations between parties which have equal rights and obligations in such legal relations as infringement of personality rights in mass media, however, foresee civil liability for such tort and determine the permissible borders for intervention in the secured personality rights, inter alia, also legal protection possibilities in case of infringement of one's private life. Wherewith the Constitution, as the supreme normative enactment determines the amount of rights to be granted to a person, and the subordinated, lower level laws in the hierarchy of the normative enactments have to define these rights in a more particular manner and have to ensure a protection mechanism. Thus, it does not mean, that in case there is no such regulation or it is incomplete, the person has to accept a violation of its rights. As long as protection of person's privacy is not regulated by the Civil Law, one of the options for legal protection would be to bring action to court against the state in accordance with Article 96 of the Constitution, with the claim to consider the principles elaborated by the ECHR concerning inviolability of person's private life in mass media and to provide sufficient protection in case of violation of the above. As indicated by the Constitutional Court, the third sentence of Article 92 of the Constitution, which foresees that in case of ungrounded violation of one's rights, everyone is entitled to a commensurable compensation, also includes general warranty – if the state has violated the rights of an individual, he/she has the rights to indemnity. In this judgment the Constitutional Court also admitted that, similarly as any human rights norm, also the legal norm, which is incorporated in the third sentence of the Article 96 of the Constitution is applicable directly and immediately, unless the norm itself foresees that for its specific application a particular law is needed. Though, the inability of the state to ensure sufficient protection of private life and commensurable compensation for the relations between individuals and mass media can serve as basis for establishing a violation of the European Convention on Human Rights, Article 8.

In addition to the obligations imposed to the Member States by Article 8 of the Convention, also the Resolution No.1165 assigns the Member States (Latvia among them) to ensure within the framework of the national law effective warranties for privacy protection. The above can be accomplished either by adopting new laws or by supplementing the already existing ones, what would ensure person's rights to inviolability of privacy, by providing therein the following regulations:

- 1) Ensure the injured person the possibility to bring action in accordance with the Civil Law on indemnity of damages for violation of privacy;
- 2) Determine the liability of editors and journalists for publications infringing private life, similarly as it is established for defamation;
- 3) Impose a prohibition to persecute or pursue persons in order to take pictures, film or tape by hindering them from enjoying peace and silence which the person expects in one's private life or by therewith inflicting the person physical harm.

In order to clarify whether Latvia has duly fulfilled its obligations assumed by the international agreements and whether the rights of individuals to appropriate indemnity in

case of violation of their private life in mass media have been duly ensured, one has to analyze the applicable civil regulation.

## 2. Civil Law, Article 1635

Article 1635 of the Civil Law, both before and after the 2006 amendments foresaw indemnity for any tort insofar the injurer can be blamed thereof. To recognize some activity as unlawful, it has to violate the law (the rights in equitable sense), i.e. the activities or the absence of activities has to be not only unlawful, but also infringe the subjective rights of the injured. Wherewith the CL, Article 1635 foresees indemnity for such tort, the emergence of which is the fault of the infringer and wherewith the legal interests of the injured are violated. According to the doctrine on aspects for guilt definition in the Civil Law of Latvia, elaborated by the professor *Kalvis Torgāns*, the liability for tort, as provided in the CR, Article 1635 has three preconditions: unlawful, blamable activity (includes also verification of non-existence of the guilt or justification), the existence of harm and the causal relationship between the unlawful activity and the inflicted harm. Verification of guilt is a component of the procedure where it is verified whether the activities of the injurer have been unlawful. According to the opinion of the professor *Vasilijs Sinaiskis* the wording of the law includes also personal and therefore also immaterial tort. Besides, the CL, Article 1635 foresees not only indemnity for the inflicted harm or damages, but also satisfaction. Although the main scope of the Civil Law of the Republic of Latvia is to ensure equivalence of the material relations, it also protects personal possessions which can not be replaced by monetary means. In such case it would be incorrect to talk on indemnity of losses. As indicated by the professor *Kalvis Torgāns*, because of the above reason, the term “satisfaction” is to be interpreted more widely and in case the consequences of the tort are not material damages, but other consequences, one should seek the possibility to establish peace between the concerned parties and reconcile at least by means of money. Therefore, it is to be admitted that already the initial idea of satisfaction as a law institute, which was included in the CL, Article 1635 was to reconcile the injured and the injurer. However, before the 2006 amendments, the regulation provided in the CL, Article 1635 in case-law was perceived narrowly – as indemnity for material damage and was attributed to protection of material interests only. Thus, according to the authoress, contrary to the interpretation used in the case-law, even before the 2006 amendments to the CL, Article 1635, the wording of the law was not completely restrictive and the basis for indemnity of immaterial harm was not restricted with the legal regulation of the chapter nineteen only, because the CL, Article 1635 included a general clause which foresaw the obligation to indemnify the inflicted harm, incurred in the result of any blamable action. Wherewith, one might draw certain parallels also with the regulation provided in the French Code Civil [*Code Civil* (CC)] before it was amended with the Article 9. Until the very moment when the civil protection of the private life in France was laid down in the CC, Article 9 with the law *de lege lata*, the courts were applying for the legal protection of various personal rights the CC, Article 1382. Even today, such personality rights’ torts which are not regulated by the CC, Article 9, are sub-summarized under the general clause of the tort law under the CC, Article 1382.

Regardless the fact that there is no existing case-law on indemnity of losses incurred in the result of violation of personality rights, the Press Law is in force already since 1<sup>st</sup> of January 1991. Article 28 of the Press Law provides that a harm, moral harm inclusive, inflicted by the mass media to a legal entity or an individual person in the result of

dissemination of false information, discrediting of injuring its honor and dignity and by publishing news and information, the publication of which is prohibited by the law, shall be indemnified by mass media in accordance with the procedure provided therefore in the law. Whereas, what concerns news and information whose publication is prohibited by the law, Article 7, part 4 of this law stipulates that prohibited and according to the law, punishable is usage of mass media to intrude in the private life of citizens. Therewith, on the basis of the provisions of the Press Law, a civil liability option, inter alia moral harm indemnity option, is foreseen for violation of person's subjective personality rights – intrusion of mass media in person's private life. According to the Press Law, Article 2, press and other mass media include newspapers, magazines, newsletters and other periodical issues which are published at least once in three months with a single edition exceeding 100 copies as well as TV and radio programs, newsreels, announcements of information agencies, audiovisual records and programs foreseen for public broadcasting.

Consequently, with the year 2006 amendments to the CL, Article 1636, the implementation of the protection of the personality rights is to be considered together with Article 28 of the Press Law. There is no grounds for narrow grammatical interpretation of the CL, Article 1635, that in order a person would protect his/her infringed rights to privacy, the legislator has imposed to it the obligation to prove, that first of all its rights to privacy have been violated and secondly that moral harm has been caused in the result of the above.

As for today, it is hard to estimate how the case-law will treat these issues and besides, the legislator has already included in the CL, Article 1635 a thorough listing, by naming torts, in the result of which it can be assumed that a moral harm has been inflicted to a person. Unfortunately, it has to be underlined that violation of privacy is not included in the above list and therefore in case of such violation, the person has the obligation to prove existence of moral harm. The authoress of the thesis considers that because of this obligation, person's rights to protection of privacy are made ineffective and materially encumbered, because the burden of the obligation to prove the existence of the moral harm, without any criteria for determining the moral harm in case of such violation, which would be put forward and approved by the legislator, as well the absence of any case-law in this issue, is ungrounded and does not comply with the contemporary legal development trends in a democratic society. Most likely the case-law with respect to this matter will develop within a considerable period and time will pass until the court will recognize what it has been denying for multiple years and will develop a single conception for protection of person's rights to privacy and indemnity of moral harm. Ambiguous is also the issue on, whether the offence against the said rights as specified in the CL, Article 1635, part three is to be regarded narrowly, what would mean that such offence has to be proved by means of a court judgment in a criminal case.

By providing persons with extensive and overall information on the rights to inviolability of privacy from mass media, it is necessary to eradicate the currently existing low public activity or even inactivity in protection of one's rights. Thus, as soon as the public will realize that the mass media have no justification for intruding in their privacy, if it is not contributing to the discussion on publicly important events, but is done only and solely for the purpose of satisfying curiosity and sensation thirsty public interests, the possibility exists that already in near future the inactivity of the state shall serve as basis for establishing a violation of Article 8 of the Convention.

### 3. The problematics of estimating the amount of moral compensation

According to the CL, Article 1635 part two the amount of the indemnity for the moral harm is set by the court at its own discretion by regarding the severity and the consequences of the tort, and the court, when applying its opinion, should act in accordance with the CL, Article 5. The above provision of the Civil Law provides that: “*where a matter is required to be decided at the discretion of the court or on the basis of good cause, the judge shall decide the matter in accordance with the sense of justice and the general principles of law*”. This legal clause, which on its merits is a procedural norm, indicating for the judge the means which will assist to arrive at the norm to be used as the premise for developing the legal syllogism. Nevertheless, the CL Article 5 cannot be used as an argument which would permit the judge to freely and at one’s own discretion choose the amount of the indemnity, and the opinion of the court in no case can be understood as court’s option to arbitrary and groundlessly set the amount of the indemnity, but as a consistent application of a single method, which should be applied by all courts for all cases.

Legal literature provides the opinion that when determining the amount of the material compensation for ungrounded infringement of honor and dignity, it should be regarded whether the adjudicated amount fulfills three principal functions:

- 1) function of justice – i.e. the court should apply the CL Article 5 and follow that the judgment complies with the sense of justice and the general principles of law;
- 2) preventive function – the adjudicated amount should prevent the claimant and other persons from committing a similar offence in the future;
- 3) reconciliation function – the injured should receive such indemnity, which would be satisfactory for him/her, by reasonably assessing the possibility of the respondent to provide such indemnity.

According to the authoress, the amount of indemnity for immaterial harm caused in the result of violation of privacy should be calculated on the basis of the above formula. Thus, what concerns the obligation to restore the initial condition, it has to be underlined, that in case of infringement of personality rights, pretty often such national restitution through court in an equitable manner is impossible and therefore, by applying its discretion, the court should even more act also on the basis of the reconciliation function, namely, provide the injured with sufficient satisfaction as a compensation for the impossible restitution. Besides, especially from the viewpoint of determining the amount of the moral harm as a general preventive, it is important to ensure that the high amount of the moral compensation as a preventive means for preventing such tort in the future would not groundlessly restrict the freedom of press and the freedom of expression laid down in Article 100 of the Constitution.

### 4. Unfair Enrichment Claim

According to the Latvian CL, chapter 19 “Claims on Various Grounds”, sub-chapter V „Claims for unjust enrichment”, Articles 2369 – 2392, similarly as in the civil codes of Germany, Switzerland and France, unjust enrichment claims provide the claimant the rights to reclaim from the respondent the things gained by the respondent from creditor’s property or at creditor’s costs without having any legal basis thereof. The main criteria for unjust enrichment claims is that the subject of the unjust enrichment has to be assessable in terms of money. As it is stressed in the comments to the Civil Law, unlike the claim on indemnity of losses, the primary task of unjust enrichment claims however is not the renewal of the initial

condition of the claimant's property, but rather assessment of the unjustified increase of respondent's property. Thus, in order Latvia could apply the so-called license analogy method which was developed by the case-law and the doctrine of Germany for estimating the amount of unjust enrichment claims, i.e. a set amount of money calculated as fiction whereupon the parties could have contractually agreed, there should be a certain commercial or market value of the image or name of the injured person. Therefore, it is applicable only to such cases of tort of personality rights, which are connected with unauthorized usage or publication of person's name or image, if the person could have expected certain reimbursement thereof. A certain market value should be set for person's image especially in case the depicted person is widely recognized in public or a prominence, who receives remuneration for usage of its images in advertising. If the image of such person is used without person's consent, the amount of the claim is to be calculated on the basis of the market value of the possible permission to use the image, whereupon both parties could have agreed. Thus in case it is impossible to set a material value for the name or image of the injured person, it would be impossible to apply the license analogy method and therefore also the unjust enrichment claim as such in Latvia. On the basis of the above and due to practical reasons, unjust enrichment claims in case of violation of personality rights in Latvia currently are applicable only in very rare cases. It is not always possible to estimate the profit increase of a publishing house from the publication of the photos of a certain person. The market value of person's image can be estimated only if the respective person has previously received payment for usage of its image or some actual payment offer has been made to it, or it is also possible to equitably presume the market value of the image of the injured person on the basis of comparative market conditions for determining the market value of the image of the person.

### **C Freedom of press and the basic principles for evaluating the interests to the protection of personality rights**

Article 100 of the Constitution establishes freedom of expression and freedom of press, which grant mass media the rights to freely distribute information. By applying the limiting legal regulations on protection of personality rights, they should be interpreted alongside with the Constitution. Therefore, in each particular case, when the injured person has not granted its consent for transfer of its protected personality rights for usage to mass media, it is necessary to evaluate the interests of the freedom of press and the ones of the protected personality rights to determine which of these contrasted interests should be evaluated higher for the purpose of the particular case and therefore considered prior. Wherewith also Latvian courts, when evaluating the commensurability of protection of the rights to privacy with the restrictions to the freedom of press laid down in Article 100 of the Constitution, in cases concerning violation of personality rights by the activities of mass media, should act on the basis of the sphere theory described in the thesis. In each particular case the court should assess which sphere of rights to privacy has been infringed by the activities of mass media and whether a restriction of the freedom of press in such a case is permissible and commensurate.

## **Conclusion: theses and conclusions**

**In the result of the conducted research the authoress is concluding and putting forward for defending the following suggestions and conclusions:**

1. Personality rights are rights inherent to each person for development of one's personality, including the rights to draw a borderline for one's privacy, restrict usage of one's image and the rights to not admit dissemination of false, infringing information about one's personality. Personality rights of each person are expressed as rights to freely decide upon one's privacy and on personality's disclosure possibilities granted to third persons, by permitting or prohibiting wider public to be aware of particular expressions of one's personality. Personality rights have to be separated from the linguistically similar term – personal rights – what is a pool of unalienable rights belonging to each person.

2. Person's rights to privacy have to be commensurable with the contrasted interests of other persons and the public. The assessment of the justifiability of public interest is to be linked to the sphere theory about various spheres of privacy, which has been developed in the legal doctrine. According to the theory, the life of each personality is conducted in various spheres – intimate sphere, secret sphere, private sphere (both at home and also enjoying certain spatial protection outside one's home), social sphere and public sphere. The freedom of press enjoys the strongest protection from limitations imposed by personality rights only with respect to person's activities in the public sphere, because this sphere is governed by the principle that a person, who has deliberately chosen to "be in the spotlight" has to accept that he/she will be talked about in the news and opinions will be expressed in media. Whereas the intimate, secret and privacy spheres of person's life enjoy complete protection of privacy.

3. Contrary to the existing, more narrow understanding, with person's image to be understood is not only the photo, but any type of reproduction of person's image – painting, cartoon, photo composition and even the behavior of a doppelganger. A precondition for defining person's image should be the possibility to recognize or identify the depicted person. Therefore an image is any visual shape of a person, insofar it can be identified as such. The type and means of depiction are not decisive.

4. The currently applicable regulation in Latvia does not provide for effective protection of privacy in accordance with the recommendations of the Council of Europe. The Resolution of the Assembly of the Council of Europe No.1165 "*On the Rights to Privacy*" has imposed to the Member States the obligation to ensure effective guarantees for protection of privacy within the framework of the national law, including the rights of the injured to claim indemnity for the inflicted harm from unauthorized intrusion in its private life and make the representatives of mass media liable for publication of such materials that infringe the inviolability of private life on the basis of the applicable civil procedure. Therefore, although human rights as public law are applied for the legal relations between the individual and the state, the case-law of the European Court of Human Rights has established a praxis, which is also recognized in the doctrine, that the European Convention on Human Rights, Article 8 and the rights to inviolability of privacy deriving thereof are attributable also to the legal relations among persons. Wherewith, the Article 1635 of the Civil Law should include a direct obligation on indemnity of immaterial harm in case of violation of person's privacy.

5. The definition of public figure which has been taken over from other countries and is used in the Latvian case-law is to be evaluated critically. Law enforcers in Latvia should not strictly separate public figures, thus assess in each separate case whether the freedom of press and the public interest to obtain information is well grounded and justifiable on the basis of the sphere theory. Public interest about some particular person can last persistently or for some temporal period of time, because of some particular event. The resolution of the European Court of Human Rights which provides that the very fact that some person is/not recognizable as absolute or relative public figure *per se* does not grant the rights to publish the image or violate any other personality rights of the respective person without its consent, is binding to Latvia. In each particular case, one has to always weight the contrasted interests of the protected person and the reasonable public and mass media interests.

6. Despite the fact that the Civil Law of Latvia does not provide for a single general regulation of personality rights, it is substantiated in the thesis that Latvia has legal basis for protection of privacy. Article 2352<sup>1</sup> of the Civil Law separately regulates a single expression of personality rights – protection of person’s honor and dignity. The second expression of personality rights discussed in the thesis – person’s rights to privacy, including person’s rights to one’s image derive from the fundamental rights established under Article 96 of the Constitution - on person’s rights to inviolability of private life. Article 9 of the Law on Protection of Children Rights, provides a special regulation of the rights of children to the inviolability of the private life as well as impose upon the state the obligation to ensure observation of these rights, including implementation of an effective protection of the law. Also the Press Law, Article 7, part 4 amidst absolute prohibitions as non-publishable information names the prohibition to intrude in person’s private life through mass media and the obligation to indemnify the caused harm, as provided in Article 28 is applicable not only for violation of person’s honor and dignity, but also in case of violation of person’s privacy.

7. Contrary to the existing interpretation of the case-law, already before the year 2006 amendments to the CL, Article 1635, the wording of the Civil Law was not completely restrictive and the basis for indemnity for immaterial harm was not restricted with the legal regulation of the chapter nineteen. The CL, Article 1635 included a general clause which foresaw the possibility to request satisfaction from the injurer in the result of any blamable, unlawful activity. Therefore, according to the authoress, also in Latvia already before the year 2006 amendments, the CL Article 1635 was attributable to the obligation to indemnify immaterial harm and applicable for all personality rights torts, which were not incorporated in the regulation of Article 2352<sup>1</sup>. Even if the Latvian case-law did not decide to continue this law further development path, the law enforcer could have filled in this quasi legislative gap by means of proper interpretation of the law as well as by applying the comparative law method.

8. In case the court will translate the CL, Article 1635 only by means of the grammatical interpretation method and translate the condition included in the CL, Article 1635, part three “delict or tort” by means that the very fact of violation has to be proved with a court judgment in a criminal case, by disregarding that the rights established under the CL, Article 1635 could also concern civil torts, Latvia has failed to duly fulfill the obligation imposed by the Council of Europe for ensuring rights to privacy also in civil disputes.

9. Having evaluated the case-law of other continental law legal system countries and by considering the above together with the basic principles of the Resolution of the Council of Europe No.1165 “*On the Rights to Privacy*”, the thesis substantiates the idea that the law enforcers of Latvia should take over the existing praxis, that the moral harm in case of violation of personality rights should be considered proven, if, in case of existence of a causal relationship between the unlawful activity and the personality rights tort, the consequences of the respective tort are permanent and not to be averted by other means of legal remedy. Such tort, which has been caused by publishing in mass media an unlawfully obtained photo revealing nuances of the private life of a person and which has served only for satisfaction of public thirst for sensation, can be neither weighted nor compensated solely by publishing a retraction or apology.

10. To ensure effective protection of person’s rights to privacy, it is necessary to amend the CL, Article 1635, by expressing the third part of the article in the following wording:

*„If the expression of the delict specified in part two of this Article shall be a violation of person’s honor and dignity or violation of person’s rights to privacy or a tort against person’s life, health, virtue, sexual inviolability, freedom, family or under-aged persons, it shall be admitted that in the result of the above activities the injured has suffered moral harm. In all other cases the injured shall have to prove the fact of infliction of moral harm.”*

11. The thesis substantiates that the contemporary understanding of personality rights in Latvia is not the issue of a legislative gap, but rather the issue of application of law. The fact, that written law in Latvia neglects personality protection and the concerned indemnity of harm, can be explained with the viewpoints and relations that prevailed during development of the private law system in the beginning of the 20<sup>th</sup> century, when the Civil Law of the Republic of Latvia was elaborated. Lack of direct regulation of civil liability in case of violation of personality rights in Latvia can be averted by applying contemporary law – by translating the CL, Article 1635 in interrelationship with Articles 7 and 28 of the Press Law, on the basis of the rights to inviolability of private life, which are granted by the Constitution and the Convention and in accordance with the principles developed by the case-law of the European Court of Human Rights.

12. On the basis of the condition that lack of normative regulation for person’s rights to image in Latvia promotes situation which causes hedonistic behavior of mass media, it should therefore be regulated by law. The normative regulation on usage of person’s image could be included in the Press law, by amending the current wording of the law with a separate Article 7<sup>1</sup>:

***„Article 7<sup>1</sup> Person’s Image***

*(1) It is prohibited to publish person’s image without the consent of the depicted person. In case of any doubts, it shall be considered that such consent has been granted if the depicted person has received remuneration for its image. After the death of the depicted person, it is necessary to receive a permit from his/her heirs for the time period of the next ten years.*

*(2) Without receipt of the consent specified in the above clause, it is permitted to publish the following images:*

*1) pictures, which depict public figures;*

*2) pictures which depict a person in connection with some important public event, meeting or undertaking;*

*3) pictures, where the person is depicted as an element of public space or scenery or is seen in the background of some event;*

*(3) The consent for publication of person's image specified in part one and two of this article is not attributable to publication of such images, which injure person's private life or violate other legal interests of the depicted person or his/her heirs".*

**13.** In the thesis the authoress has grounded that in order to prove the fact of infringement of person's privacy, it is necessary to assess whether any of the following justifications are not attributable thereto:

1) receipt of person's consent;

2) the depicted person cannot be separately recognized or is seen in a picture taken at a public event;

3) the image of the person has got on the background of a scenery or public area accidentally;

4) the person is seen in a work of art;

5) the injured person is recognized as a public figure and the violation of its personality rights on the basis of the criteria determined in the case-law of the European Court of Human Rights is commensurable in accordance with the protected interests of the freedom of press and reasonable public interests to receive information.

In all other cases, any limitation of personality rights is to be regarded an unlawful violation of person's subjective rights and the injurer is to be regarded guilty for violation of personality rights.

**14.** The Civil Procedure Law of the Republic of Latvia when compared to the civil procedural regulation of Germany and France does not foresee the institution of preliminary ruling before adjudication of the case on its merits. However, until complete adjudication of a case and adoption of a valid court judgment in case of violation of personality rights, it would be necessary also in Latvia to secure against the possibility that the violation of the personality rights is still being continued and the extent of the inflicted harm growing. The possible means for preventing continuance of such violation and therewith also preventing increase of the amount of the immaterial harm could be the securing of the claim in accordance with the Civil Procedure Law, Article 137. The eventual means of securing a claim for such type of claims pursuant to Article 138 of the Civil Procedure Law could be: detention of the press issue, book or other type of materials connected with the infringement of the personality rights or imposition of a prohibition to the respondent to perform certain activities.

**15.** The promotional work proves that in case of violation of personality rights, the CL Article 2391 permits to initiate a claim on unjust enrichment, if the claimant can prove that the respondent would have been enriched at the cost of the claimant and a material value can be set for the subject of the personality rights – the image. Thus, in comparison with the case of Germany and France, a claim on unjust enrichment in case of violation of personality rights in Latvia is possible in very rare cases, because the market value of person's image can be estimated only if the person has received payment for usage of its image in its previous activities or any actual payment offer has been made to him/her, or if the market value of the image of the respective person can be determined by assessing other equitable circumstances.

### **Publication of the results of the research**

The results of the research of the promotion work and the main principles can be found in the following publications of the authoress:

The publications:

- 3) The role of the case-law of the German Federal Constitutional Court and the German Federal Supreme Court in the development of the legal regulation of the private life in the civil law of Germany. *Likums un tiesības*, 2004, 6.vol., no. 12 (64), 354.pg.;
- 4) Person's rights to image in the context of person's rights to privacy from the viewpoint of the comparative law. *Likums un tiesības*, 2006, 8.vol., no. 8 (84), 234.pg.

The authoress will discuss the thesis of her research in the international scientific conference "Harmonization of the Law in the Baltic Sea Region After Enlargement of the European Union", which will take place January 25 – 26, in the University of Latvia, Faculty of Law. The authoress has applied for the conference the following topic „Development of Private Rights in Further Shaping of the Law”.